

Udelt på synderens side

Forholdet mellom skriftemålstaushet og melding ved overgrep og vanskjøtsel av personer under 18 år

Uttalelse forfattet av Ole Fredrik Kullerud på vegne av og med bistand fra For Bibel og Bekjennelses (FBB) Teologiske nemnd, lagt fram 10. nov. 2025

Hensikten med følgende uttalelse er å utrede taushetsplikten prinsipielt fra et teologisk perspektiv med henblikk på norsk og skandinavisk debatt. Underkapittel 4.5 drøfter det aktuelle lovforslaget fra barne- og familiedepartementet til endring av taushetsplikten for medarbeidere i tros- og livssynssamfunn i Norge.

1 Emne og problemstilling

2 Oversikt og rettstilstanden og problemfeltet

3 Dagens norske skriftemålshemmelighet i et historisk, internasjonalt og økumenisk perspektiv

4 Springende punkter i forholdet mellom taushets- og meldeplikt

4.1 Hva er det teologiske grunnlaget for taushetsplikten?

4.2 Er avvergeplikten nødvendig?

4.3 Er det noen prinsipiell forskjell på avverge- og meldeplikt?

4.4 Hva bør være strategien i møte med en lovpålagt meldeplikt for prester?

4.5 Hvordan skal vi bedømme det aktuelle lovforslaget?

5 Konklusjon

1 Emne og problemstilling

Taushetsplikten er under debatt. Søkelyset på overgrep de siste par tiår har aktualisert forholdet mellom den og meldeplikten til barnevernet ved kunnskap om overgrep, men også om omsorgssvikt allment. Samtidig er ikke lenger ett trossamfunn statskirke, og det har inntrådt livssynspluralisme. I en slik situasjon er det ønskelig med generelle regler. I og med at

betegnelsene «prest» og «forstander» ikke dekker alle tros- og livssynssamfunn, har departementet sett det som vanskelig å formulere allmenne regler. Hvem er det som har taushetsplikt? Det er også ulikt hvordan og om de nevnte samfunnene praktiserer det som flere kirker omtaler som sjelesorg og skriftemål. Derfor foreslo departementet i 2024 å fjerne taushetsplikten, slik at det å fastsette regler for den ble overlatt til tros- og livssynssamfunnene selv. Man søker dessuten «livssynsnøytrale ord» for slik virksomhet.¹ Et lovendringsforslag fra Barne- og familiedepartementet fra august 2025 er for tiden ute på høring. Det er imidlertid stadig det mer utførlige forslaget fra 2024 man bør konsultere for departementets grunnleggende motiveringer. I denne forbindelsen har For Bibel og Bekjennelses (FBB) Lærenemnd utredet spørsmålet med henblikk på prestenes tjeneste og avgir med dette denne uttalelsen.

Taushetsplikten har de siste år blitt utredet i det juridiske miljø med større bidrag av Ingrid Løining Ørum og Morten Holmboe med henholdsvis masteravhandlingen *Presters taushetsplikt* og håndboka *Tale eller tie*. I den siste er kapittel 22 viet «Prester og forstandere i trossamfunn».² På kirkelig hold har debatten vært mer begrenset, men Kjartan Leer-Salvesen har beskjeftiget seg intensivt med spørsmålet, blant annet i doktoravhandlingen *På tilliten løs* fra 2016. Det finnes også andre mindre bidrag både fra Den norske kirkes og den romersk-katolske kirkes hold som vil bli anvendt i det følgende. Lite litteratur foreligger i Norge om prestens taushetsplikt.³ Den kirkerettslige litteraturen er overhodet for vårt lands vedkommende begrenset. Ser vi bort fra Ørum og Holmboe, har de siste par decenniene knapt andre enn personer med tilknytning til kirkedepartementet eller kirkelig administrasjon skrevet om taushetsplikten hos oss (Ole Hermann Fisknes og John Egil Rø) før Leer-Salvesen og Pål Morten Andreassen. Det har vært lite brytning om taushetsplikten i forhold til unntakene fra den. Man har i stedet mant prestene til forsiktighet med bruk av anonymiserte eksempler fra sjelesorgen i forkynnelsen (John Egil Rø), altså innenfor en rent kirkelig problematikk, et poeng som også var viktig for biskop Bjarne Odd Weider (1913-85) i hans pastoralteologi.⁴ I Danmark

¹ Se for eksempel *Høring om reguleringen av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn mv.*, Barne- og familiedepartementet 30. august 2024 (heretter: *Høring 2024*): 37-55, sitat. 53.

² Ørum, Ingrid Løining, *Presters taushetsplikt - innhold, grenser og rettslige konsekvenser*, masteroppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo 2018; Holmboe, Morten, *Tale eller tie: Om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 2017, kap. 22: 197-208: 66-67.

³ Leer-Salvesen, Kjartan og Pål Morten Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt for sjelesørgere i Den norske kirke, *Tidsskrift for sjelesorg* 37 (2017)/3-4: 167.

⁴ Weider, Bjarne Odd, *Kallet og tjenesten: Pastoralteologiske prinsippsspørsmål*, Oslo: Lutherstiftelsen 1969: 148; Rø, John Egil, Taushetsplikt og avvergeplikt: Noen praktisk-teologiske anførsler, *Luthersk Kirketidende* 147 (2012)/4, 17. febr: 79-82. Dette har også vært framholdt i dansk kontekst, Jensen, Johannes Henning, Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 31.

har det i litteraturen vært mer omtale av taushetsplikten enn i Norge, og en heftigere debatt.⁵ Her er det i deler av litteraturen sterke betenkeligheter ved meldeplikten som allerede i noen år er gjeldende rett på andre siden Skagerak.⁶ Sverige er på sin side kjennetegnet av enkelte gedigne utredninger på området, som brevet fra bispemøtet *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*,⁷ likevel uten at det for tiden er en levende debatt om taushetsplikten i landet, og ingen utfordrer den absolutte taushetsplikten for skriftemål som stadig er gjeldende på den andre siden Kjølén.⁸ Som en del av arbeidet med denne uttalelsen har vi gjennomgått det danske og svenske materialet som vil bli trukket inn i drøftelsen.

Taushetsplikten er knyttet til tre ulike, om enn beslektede problemstillinger: Avvergeplikt, det å hindre at en uskyldig blir dømt og meldeplikt. Å søke å stoppe pågående overgrep kan ses som del av den tradisjonelle avvergeplikten. «*Det er altså fortsatt den gamle afværgeplikt fra Danske Lov, der begrænser tavshedspligten, og ikke andet*», skriver Johannes Henning Jensen om den danske rettssituasjonen, slik han tolker den.⁹ Annerledes stiller det seg med den mer omfattende meldeplikten til sosiale myndigheter ved mistanke om at barn lider mer allment, en plikt en prest har i Danmark, men ikke i Norge. Vi spisser drøftelsen til forholdet mellom taushetsplikt og meldeplikt, eventuelt melderett for prester til barnevernet, når barn lider overlast. Det er der hvor det i øyeblikket brenner. I denne sammenhengen blir det nødvendig å avklare forholdet mellom meldeplikt og avvergeplikt. Neste spørsmål blir hvordan kirken skal forholde seg dersom dette blir gjeldende rett. Kjartan Leer-Salvesen konfronterer ikke fravær av meldeplikt for prester med andre argumenter enn tillitsargumentet, altså at den allmenne

⁵ Ifølge Kjartan Leer-Salvesen har det i Norge vært en «slående mangel ... på kirkelig veiledning og teologisk grunnlagstenkning knyttet til taushetsplikten», Hvor mange liv er tilliten verdt? Om grensene for taushetsplikten, *Kirke og kultur* 122 (2018)/2: 100. Ett skyddat rum summerer også opp den internasjonale sammenligningen, *Ett skyddat rum: Tystnadsplikt i Svenska kyrkan, Svenska kyrkans utredningar* 2010:3, <https://www.mchs.se/download/18.55070bd218f39481be761a32/1715788961637/Ett%20skyddat%20rum%20-%20Tystnadsplikt%20i%20Svenska%20kyrkan%20SKU%203%202010.pdf> [lest 08.10.25]: 73; 132.

⁶ Mortensen, Lasse, *Præsters tavshedspligt – selvmordsadfærd og præsters sjælesorg*, Faktaserien nr. 34, 2015, Center for Sælvordsforsning, Odense: 9.

⁷ *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*, Uppsala: Biskopsmötet 2000, reviderad upplaga 2004, [svenskakyrkan.se/filer/Tystnadsplikt%20och%20sekretess%20i%20Svenska%20kyrkans%20arbete,%202004%20\(pdf\)%20\(1\).pdf?id=1444594](https://svenskakyrkan.se/filer/Tystnadsplikt%20och%20sekretess%20i%20Svenska%20kyrkans%20arbete,%202004%20(pdf)%20(1).pdf?id=1444594) [lest 08.10.25].

⁸ Ibid; Leer-Salvesen, Kjartan og Pål Morten Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt for sjelesorgere i Den norske kirke, *Tidsskrift for sjelesorg* 37 (2017)/3-4t: 167; Aarflot, Andreas Henriksen, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests – A comparison between the Church of Norway and the Church of Sweden», Mark Hill QC and A. Keith Thompson (utg.), *Religious confession and the evidential privilege in the 21st century*, Redland Bay: Shepherd Street Press 2021: 183; 190; Due, Elmo, *Sjælesorgens poetik: Samtaler ved livets overgange*, København: Eksistensen 2023: 80.

⁹ Jensen, Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed: 36. Kong Christian Vs Danske Lov 5,20 lyder: «Præsten maa ikke (uden sit Kalds Fortabelse) aabenbare hvad nogen for hannem i lønlig Skriftemaal bekient haver, med mindre det kunde angaa noget Forræderj, eller Ulykke, som ved Præstens Aabenbarelse kunde forrekommis; Og dog bør dens Navn, som det bekient haver, saa vit mueligt er, at fortiis», retsinfo.dk/eli/retsinfo/1683/11000 [lest 05.11.25].

tilliten til kirkens sjelesorg tjener på at det ikke er meldeplikt. Han har etter vår mening dermed ikke søkt å drøfte bredt nok til å konkludere i favør av meldeplikt for prester og andre kirkelige medarbeidere, slik som han gjør.¹⁰ I vår tekst ønsker vi i større grad å konfrontere meldeplikten med flere av anliggende i skrifte og sjelesorg.

Etter å ha redegjort for den historiske bakgrunnen for taushetsplikten, kartlagt den i et internasjonalt, primært skandinavisk perspektiv og kastet et blikk på de generelle betingelsene for taushetsplikt i dagens samfunn (3), konsentrerer vi drøftelsen av forholdet mellom taushets- og meldeplikten i fem punkter: Hva er det teologiske grunnlaget for taushetsplikten? (4.1); Er avvergeplikten nødvendig? (4.2); Er det noen prinsipiell forskjell på avverge- og meldeplikt? (4.3); Hva bør være strategien i møte med en lovpålagt meldeplikt for prester? (4.4). Vi avslutter teksten med en presentasjon av ordlyden i de to alternative forslagene fra departementet til ny lovparagraf ført fram til en kritisk vurdering (4.5). Siktet med teksten er både å gi en historisk og aktuell orientering om rettssituasjonen og debatten og å drøfte dette prinsipielt teologisk. Spørsmålet har flere sider enn prestens tjeneste, som tilsvarende for diakoner, andre kirkelige medarbeidere og frivillige, men vi begrenser oss til prestens taushetsplikt.¹¹

¹⁰ Leer-Salvesen, Hvor mange liv er tilliten verdt?: 97; 99.

¹¹ Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 178.

2 Oversikt over rettstilstanden og problemfeltet

Hovedprinsippet er at en prest ikke skal tale om et annet menneskes synder, ei heller i retten, med ordene til en rapport om taushetsplikten fra den amerikanske lutherske Missouri-synoden: «*By virtue of his ordination and the office into which he is called, the pastor has had his lips sealed from speaking about the sins of the penitent to anyone, including a court of law*».¹² For prester er det likevel ikke noe nytt at avvergeplikt går foran taushetsplikt (Straffelovens § 196: «Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt»), men det skal ikke gis mer informasjon enn det som kreves for å avverge en framtidig alvorlig forbrytelse, og navnet skal om mulig ikke røpes, slik kong Christian Vs Norske Lov fra 1687 (gyldig til 25. okt. 1991) sier.¹³ Avverging begrenser seg til kommende forbrytelser.¹⁴ Personen bak en begått handling i fortiden kan på sin side bare røpes for å hindre at en uskyldig blir dømt.¹⁵ Fra gammelt av gjelder avvergeplikten visse alvorlige forbrytelser som mord og landsforræderi. I vår tid omfatter plikten en rekke forhold, blant annet seksuelle overgrep; med henvisning til angjeldende paragraf i straffeloven nevner vi her noen av de mest relevante for vårt tema: § 299 (voldtekt av barn under 14 år), § 303 (grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år) og § 312 (incest).¹⁶ Mindre alvorlige lovbrudd faller utenfor avvergeplikten.¹⁷

Avvergeplikten blir utløst når en sjelesørger regner det som *sikkert eller mest sannsynlig* at

¹² *The Penitent Relationship Privileged Communications A Report of the Commission on Theology and Church Relations of The Lutheran Church—Missouri Synod September 1999*, St. Louis: The Lutheran Church—Missouri Synod 1999: 6.

¹³ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5 [lest 01.11.25]; «Præsten maa ikke uden sit Kalds Fortællelse aabenbare hvad nogen for hannem i lønlig Skriftemaal bekient haver, med mindre det kunde angaa noget Forræderj, eller Ulykke, som ved Præstens aabenbarelse kunde forekomme; Og dog bør dens Navn, som det bekient haver, saa vit mueligt er, at fortælle», Anden Bog. 5 Cap., *Om Præsternes Embede med Sacramenterne og lønlig Skriftemaal*, 19, https://www.hf.uio.no/iakh/tjenester/kunnskap/samlinger/tingbok/lover-reskripter/chr5web/chr5_02_05.htm; https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5 [lest 02.08.24].

¹⁴ Det kgl. Kultur- og kirkedepartement, *Veiledningshefte for kirkelige arbeidsgivere ved mistanke om eller anklage mot arbeidstaker om seksuelle overgrep*, Departementenes servicesenter 07/07 – 2500, utarbeidet og utgis av arbeidsgiverrepresentantene i Den norske kirke, Kultur og kirkedepartementet (KKD), KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon og Bispemøtet, publisert 7. juli 2007, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/kirke/veiledningshefte.pdf?id=2258418> [lest 29.10.25] (heretter: *Veiledningshefte*): 42.

¹⁵ Holmboe, *Tale eller tie?*: 36-41; 206.

¹⁶ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5 [lest 21.10.25]; *Veiledningshefte*: 42; Justis- og beredskapsdepartementet, *Veileder Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder Basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet*, <https://www.regjeringen.no/contentassets/e04496ee95104dfebe4383ece33ddc3c/no/pdfs/g-0454-b.pdf>, år 2023 [lest 25.09.25] (heretter: *Veileder*): 14-15.

¹⁷ *Veiledningshefte*: 38; Leer-Salvesen, *På tilliten løs*: 121-124.

en alvorlig framtidig kriminell handling kommer til å skje.¹⁸ I 2010 ble avvergeplikten utvidet fra «pålitelig kunnskap».¹⁹ Ifølge Morten Holmboe innebærer «sikkert eller mest sannsynlig» at det er tilstrekkelig at det finnes konkrete holdepunkter.²⁰ Formuleringen er anvendt i strafferetten og kan peke i retning av sannsynlighetsovervekt. Også her er siktemålet å forhindre forbrytelse. I brev til trossamfunnene av 16. april 2010 om § 139 i straffeloven slo justisminister Knut Storberget fast at «taushetsplikt, uansett rettslig grunnlag, må vike for avvergingsplikten»; ved dette minner han bare om eksisterende rett, idet han taler om avverge- og ikke om meldeplikt. Det samme gjelder brev av 21. april s. å. fra kulturminister Anniken Huitfeldt som fulgte dette opp med understrekning av «at eventuell taushetsplikt i henhold til tros- og livssynssamfunnets egne regler må vike for avvergingsplikten, selv når det gjelder opplysninger framkommet under sjelesorg, skriftemål o.l.».²¹

Generelt i samfunnet går meldeplikt i saker om mishandling og vanskjøtsel av barn foran taushetsplikt. Plikten er personlig, det vil si at det ikke er tilstrekkelig å varsle overordnede i egen organisasjon.²² Det er i dag imidlertid ikke meldeplikt for prester i Norge så lenge opplysningene er omfattet av den kallsmessige taushetsplikten.²³ Blikk utenfra, fra Danmark (Elmo Due) og Sverige (*Ett skyddat rum*) oppfatter også forholdene i vårt land slik: prester har avverge-, men ikke meldeplikt.²⁴

En Veileder fra Justis- og beredskapsdepartementet fra 2023 som presenterer en tolkning av loven og den aktuelle rettssituasjonen, fastslår i enkelte tilfeller opplysnings- og varslingsplikt «uten hensyn til taushetsplikt».²⁵ Det er plikt for «enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltingsorgan» til å varsle barnevernet dersom barn blir utsatt for omsorgssvikt eller viser alvorlige atferdsvansker etter barnevernsloven § 13-2; vedkommende

¹⁸ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5 [lest 01.11.25]; Leer-Salvesen, Kjartan og Pål M. Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 176; Holmboe, *Tale eller tie*: 65; *Veileder*: 14.

¹⁹ Holmboe, *Tale eller tie*: 81; Olsen, Torbjørn og Håkon Bleken, Skriftemålstaushetsplikten og norsk rett, publisert 21. mai 2010, oppdatert 25. oktober 2011 <https://www.katolsk.no/nyheter/2010/05/21-0002> [lest 26.09.25], trykt i forkortet utgave, Skriftemål, taushetsplikt og norsk lov, *St. Olav* 122 (2010)/3: 22.

²⁰ Holmboe, *Tale eller tie*: 41.

²¹ Olsen og Bleken, Skriftemålstaushetsplikten og norsk rett.; Olsen og Bleken, Skriftemål, taushetsplikt og norsk lov,; 22.

²² *Veileder*: 14.

²³ Ørum, *Presters taushetsplikt*: 40-42.

²⁴ *Ett skyddat rum*: 108-113; 132; Due, *Sjælesorgens poetik*: 80; 176, jfr. Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 176.

²⁵ *Veileder*: 14. Informasjon om Veilederen ligger på regjeringens hjemmesider: Justis- og beredskapsdepartementet, *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder*, 14.02.2023, basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-veileder-om-taushetsplikt-opplysningsrett-og-opplysningsplikt-i-forvaltningen/id2963109/> [lest: 23.09.25]

skal «uten ugrunnet opphold melde fra til barnevernstjenesten» om dette.²⁶ Prester og andre kirkelige medarbeidere unntas ikke eksplisitt her, når det gjelder meldeplikten, men det anføres at «visse yrkesgrupper har en særlig streng taushetsplikt som gjør at de ikke umiddelbart har vitneplikt.²⁷ Den norske kirke kan etter endringen av relasjonene til staten ifølge Morten Holmboe neppe kalles offentlig myndighet. Derfor inntreffer ikke varslingsplikten for medarbeidere i Den norske kirke.²⁸

Den strengeste av prestens to taushetsplikter, den kalls- eller yrkesmessige, er sikret i Straffeloven (§ 211, den nye straffeloven av 2005, tilsvarende § 144 i Straffeloven av 1902),²⁹ mens den forvaltningsmessige, som presten deler med andre offentlige yrkesutøvere, har hjemmel i Forvaltningsloven § 13.³⁰ Denne smitter over på dem som «utfører tjeneste» for forvaltningsorganer.³¹ Den kallsmessige taushetsplikten gjelder fra ordinasjonen av og dekker rollen som sjelesørger, nærmere bestemt «betroelse» av «hemmeligheter», forstått som ikke allment kjent informasjon.³² I tillegg behandles taushetsplikten for Den norske kirkes del i § 20 i oppdatert versjon av Tjenesteordning for menighetsprester, vedtatt av Kirkemøtet i 2021.³³ Også den viser til generell lovgivning.³⁴ Den yrkesmessige taushetsplikten beskrives i selve

²⁶ Ibid: 16-17.

²⁷ Ibid: 17; 19-21.

²⁸ Holmboe, *Tale eller tie?*: 206; 208.

²⁹ «Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes prester i Den norske kirke, prester eller forstandere i registrerte trossamfunn, forsvarere i straffesaker, meklingsmenn i ekteskapsaker, og dissers hjelpere, som uberettiget røper eller unnlater å hindre at andre får adgang eller kjennskap til hemmeligheter som er betrodd dem eller deres foresatte i anledning av stillingen eller oppdraget», lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-6#KAPITTEL_2-6 [lest 01.11.25].

³⁰ Hovedbestemmelsen lyder (her i utdrag): «Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om: 1 noens personlige forhold, eller 2 tekniske innretninger og fremgangsmåter ... Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. ... Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. ...», https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3 [lest 01.11.25].

³¹ *Veiledere*: 10; 24. En veileder fra Kultur- og kirkedepartementet for kirkelige medarbeidere om anklage eller mistanke om seksuelle overgrep fra 2007 gir gode og klare definisjoner av de to taushetspliktene, *Veiledningshefte*: 41-45.

³² <https://www.prest.no/artikkel/taushetsplikt-og-avvergeplikt/> [lest 27.10.25]; Hansson, Kristian, *Norsk kirkerett*, Oslo: Aschehoug 1935: 69-70; Fisknes, Ole Hermann, Informasjonsstrøm, offentlighet og taushet, *Halvårsskrift for praktisk teologi* 2/96: 37-40; Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 169-170; Fisknes, Fisknes, Ole Hermann, «Prestens taushetsplikt», Ingemann Ellingsen (red.), «Med kall fra Gud og kirken», Oslo: Luther forlag 1976: 91; 94f. Georg Lous gjør dette gjeldende for advokater, Lous, Georg, *Sakførerens taushetsplikt: En utvikling og vurdering*, Oslo: Den norske sakførerforening 1960: 35.

³³ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2 [lest 01.11.25].

³⁴ «Presten har taushetsplikt etter gjeldende regler», <https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/lover-og-regler/tjenesteordning%20med%20kvalifikasjonskrav%20for%20menighetsprester%202022.pdf>: 4 [lest 01.11.25]; Fisknes, Ole Hermann, Informasjonsstrøm, offentlighet og taushet: 37; Ørum, *Presters taushetsplikt*: 7; Holmboe, *Tale eller tie*: 27.

lovteksten; det henvises ikke til andre lovtekster³⁵ selv om, som Justisdepartementets Veileder gjør oppmerksom på, «den profesjonsbaserte taushetsplikten [ikke alltid er] direkte lovfestet».³⁶ En prest kan ikke forklare seg i retten om saker som er betrodd ham; vitneforbudet gjelder derimot ikke det han tilfeldig har observert. Når det gjelder meldeplikten til barnevernet (barnevernloven § 13-2) går den kallsmessige taushetsplikten foran denne, men ikke den forvaltningsmessige. For prester betyr det at de ikke kan bryte taushetsplikten da den strengeste av de to taushetspliktene de har, kommer til anvendelse.³⁷

Det har vært diskutert om avvergeplikten bør understrekes ytterligere ved å innføre meldeplikt for prester når det gjelder omsorgssvikt, bl.a. har biskopene i Den norske kirke tatt initiativ til dette.³⁸ Solveig Fiske fremmet dette som forslag for Kirkemøtet i 2017, etter lesing av Kjartan Leer-Salvesens doktoravhandling fra 2016, *På tilliten løs*, som forbløffet henne ved å påvise at prester satte taushetsplikten over det å melde et alvorlig forhold til barnevernet eller politiet.³⁹ Leer-Salvesen tok til orde for «nye bestemmelser i kirkeloven som gjør at kirkelige ansatte får bedre muligheter til, og plikt til å hjelpe de barna som har det vanskeligst».⁴⁰ Enkelte innlegg i Vårt Land behandlet spørsmålet.⁴¹

I doktoravhandlingen undersøker Kjartan Leer-Salvesen empirisk taushetsplikt blant prester og lærere. Han vurderer innholdet i unntakene fra taushetsplikten og hvordan dette kan praktiseres, blant annet hvilket rom det er for skjønn.⁴² Sammen med Pål Morten Andreassen avveier Leer-Salvesen i en artikkel fra 2017 kirkelig taushetsplikt (prestere, diakoner og frivilliges) i forhold til aktuell lovgivning og diskusjon.⁴³ Forfatterne går presist opp hva det ligger i at lovgiver har «stilt opp noen hensyn som i gitte tilfeller skal veie tyngre enn

³⁵ Fisknes, Informasjonsstrøm, offentlighet og taushet: 39.

³⁶ *Veileder*: 10.

³⁷ *Veiledningshefte*: 45; Ørum, *Presters taushetsplikt*: 41; 45.

³⁸ Protokoll fra Bispemøtet i Den norske kirke (BM) februar 2019, nr. 65, oktober 2019, nr. 65, Protokoll fra Kirkerådet i Den norske kirke (KR) januar 2019, nr. 40, her etter Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 177, fotnote 63; 65. Aarflot skriver: «The Bishops' Conference's initiative would expand the duty to report to include not only public authorities, but also priests and other church employees, thus setting aside the priest's duty of confidentiality in such cases. The National Council of the Church of Norway brought draft legislation to the General Synod in 2019 to change the provision on the duty of confidentiality relating to confession as 'legally unconditional'», ibid: 177-178, fotnote 66.

³⁹ Biskopene vil gi prester plikt til å varsle, VL online 24.10.19, <https://www.vl.no/religion/kirke/2019/10/24/biskopene-vil-gi-prester-plikt-til-a-varsle> [lest 22.10.25]; Leer-Salvesen, Hvor mange liv er tilliten verdt?: 9; Aarflot, Andreas Henriksen, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 176-178.

⁴⁰ Leer-Salvesen, Hvor mange liv er tilliten verdt?: 100.

⁴¹ Kjartan Leer-Salvesen, Når taushet er svik, Vårt Land 3. mai 2018; Martin Enstad, Taushetspliktens grenser, Vårt Land 4. mai 2018; Ingrid Løning Ørum, Regelforvirring om taushetsplikt, Vårt Land 4. mai 2018; jfr. Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 177, fotnote 62 og 63.

⁴² Leer-Salvesen, *På tilliten løs*: 113-135.

⁴³ Herunder også forholdet mellom forskjellige kirkelige tjenestegrupper med hensyn til taushetsplikten, Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 166; 168; 175f.

taushetsplikten».⁴⁴ Artikkelen målbærer et optimistisk syn på taushetspliktens status i Norge i dag og på framtidsutsiktene for den.⁴⁵ Leer-Salvesen gjentok i en senere artikkel at «Den norske kirke bør få en bestemmelse om meldeplikt inn i kirkeloven slik at de ansatte får både en rett og en plikt til å hjelpe» ved mishandling og omsorgssvikt. En slik plikt er mer omfattende enn avvergeplikten og krever ikke så sikker kunnskap som denne.⁴⁶ Trosopplæringsreformen tydeliggjør for Leer-Salvesen hvorfor meldeplikt bør innføres for Den norske kirke som med denne har fått et systematisk barne- og ungdomsarbeid fra fødsel til 18 år.⁴⁷

Regjeringen foreslo høsten 2024 taushetsplikten endret ved en mer omfattende meldeplikt. Plikten skulle dessuten hjemles i annet lovverk enn straffeloven, som i dag, nemlig i trossamfunnsloven. Et stort flertall av trossamfunnene responderte på fjorårets forslag med ønske om å beholde taushetsplikten med visse endringer.⁴⁸ Det reviderte forslaget fra regjeringen, lagt fram av barne- og familieminister Lene Vågslid av 18. august i år, i to versjoner, på høring fram til 18. november, innebærer å gi ansatte i trossamfunn melderett, men ikke meldeplikt, i forhold til brudd på barnevernsloven.⁴⁹ Forslaget innebærer en viss tilbaketrekning i forhold til regjeringens ene alternative framlegg i fjor høst om å fjerne taushetsplikten.⁵⁰ Det utvider dessuten målområdet til også gjelde «religiøse ledere og andre i tilsvarende funksjoner, samt deres medhjelpere», altså ikke bare prester, men begrenset til når disse og andre religiøse ledere og deres medhjelpere «gir åndelig eller eksistensiell omsorg». Forslaget denne høsten har på sin side så langt blitt positivt mottatt på kirkelig hold.⁵¹ Plikten til å varsle barnevernet foreslås når barn under 18 år kan bli utsatt for mishandling eller annen omsorgssvikt, kan ha vedvarende, alvorlige adferdsproblemer eller bli utsatt for

⁴⁴ Ibid: 166-168.

⁴⁵ Ibid: 167-168.

⁴⁶ Leer-Salvesen, Hvor mange liv er tilliten verdt?: 9; 97-98.

⁴⁷ Ibid: 97; 100.

⁴⁸ Aksnes, Sølve, Vil endre på taushetsplikten, *Dagen* online, publisert 19.08.25 - 14:23, sist oppdatert 19.08.25 - 16:42, <https://www.dagen.no/nyheter/vil-endre-pa-taushetsplikten/1469803> [lest 19.08.25].

⁴⁹ *Høring om regulering av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn mv.*, Barne- og familiedepartementet 18.08.2025, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-regulering-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv/id3116210/?expand=horingsbrev> [lest 23.09.25]; *Høringsnotat Taushetsplikt i trossamfunnsloven mv.*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-regulering-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv/id3116210/?expand=horingsbrev> [lest 23.09.25]; *Høringsnotat*: 12.

⁵⁰ *Høringsnotat*: 3.

⁵¹ Eva Klokkeud på vegne av den kirkelige fagforeningen Spir foruten Birte Nordahl, generalsekretær i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) som var med i regjeringens arbeidsgruppe, og Henrik Erhard Hermansen, generalsekretær i Noregs Kristne Råd, ibid; Tuva Bull Hjeltne, Fekk motstand – no går ministeren vekk frå forslag om å fjerne teieplikta for prestar, VL online, publisert 18.08.2025 - 18:04, <https://www.vl.no/nyheter/fekk-motstand-no-gar-ministeren-vekk-fra-forslag-om-a-fjerne-teieplikta-for-prestar/9906556> [lest 18.08.25].

menneskehandel.⁵² Ved slutten av utredningen (4.5) vil vi som varslet presentere og vurdere nærmere forslagene til lovendring.

⁵² Holmboe, *Tale eller tie*: 41-42.

3 Dagens norske skriftemålshemmelighet i et historisk, internasjonalt og økumenisk perspektiv

Først noen grunnleggende historiske holdepunkter.⁵³ Taushetsplikt er ikke tematisert i Bibelen eller bekjennelsesskriftene. Etter evangeliene skildringer holder ikke Jesus samtaler strengt fortrolige; derfor har vi flere av dem gjengitt i evangeliene.⁵⁴ Biskop Bjarne Odd Weider peker imidlertid på at taushetsplikten er en forutsetning i Det nye testamente, som når apostlenes brev ved «hentydninger til personer, eller til spesielle synder og konflikter ... viser at det har foregått en omfattende sjelesorg, men hvor alt er omgitt av den dypeste diskresjon».⁵⁵ Inntil slutten av 300-tallet bestod skriftemål imidlertid i offentlig bekjennelse av alvorlige synder med tanke på reintegrasjon i menighetens fellesskap.⁵⁶ På den andre siden gjengir Luthers medarbeider Philip Melancton oldkirkelige røster som forutsetter at prester som skal høre botferdige, skal være slike «som kan bevare en hemmelighet».⁵⁷ Det første bevarte dekret om taushetsplikten er fra konsilet i Kartago 419. Antydning om taushetsplikt finner vi også hos pave Leo I (440-461) i et skriv fra 459. Spørsmålet finner vi videre behandlet fra tidlig middelalder etter at det periodiske skriftemålet som satte seg igjennom i Vestkirken fra 600/700-tallet, gjorde det særlig aktuelt.⁵⁸ På 900-tallet kommer for første gang forskrifter om straff for prester som bryter taushetsplikten; de skulle avsettes og være på landsflukt resten av livet.⁵⁹ Kulturen for introspeksjon og individuell bevissthet i Vest-Europa fra tiden omkring det tolvte århundre skulle komme til å fremme denne utviklingen. Erkebiskop Lanfranc av Canterbury gjorde gjeldende at den prest som brøt med taushetsplikten skulle straffes med døden.⁶⁰ Vi finner en lovfestet taushetsplikt fastslått i 1151 i *Decretum Gratiani*.⁶¹ Bestemmelsen på Fjerde Laterankonsil i 1215 som krevde årlig skrifte og kommunion for alle katolikker som var kommet til skjels år og alder (can. 21 *Omnis utriusque*) ble det sentrale kanoniske uttrykket for

⁵³ Se blant annet Bergstrand, Göran, *Bikt, enskild själavård, tystnadsplikt – vad menar vi egentligen?*, Stockholm: Verbum 2005: 14-27 og 64-68, videre Meissner, Craig A., *The Seal of the Confessional and Maintenance of Confidentiality*, in *Pastoral Practice, Logia* 20 (2011): 27-28, og Olsen, Torbjørn, *Katolsk skriftemål og taushetsplikt, Tidsskrift for sjelesorg* 37 (2017)/2-4, Vikersund, Modum: 199-201.

⁵⁴ «När evangelisterna berättar om Jesus, handlar berättelserna ofta om hur Jesus möter människor och talar med dem. Jesu samtal med människor är inte enskild själavård utifrån våra definitioner av enskild själavård. De sker oftast offentligt. Många står omkring och ser och hör», ibid: 37.

⁵⁵ Weider, *Kallet og tjenesten*: 147.

⁵⁶ *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*: 9; *Ett skyddat rum*: 31.

⁵⁷ Melancton, Philip, *Loci communes* 1521, overs. ved Martin Jacobsson, Församlingsfakultetens skriftserie nr. 1, Göteborg: Församlingsfakultetet 1987: 202 (videre henvisning i teksten her og i fotnote 700).

⁵⁸ *Ett skyddat rum*: 7. Til utviklingen i middelalderen, se McNeill, John T., *A History of the Cure of Souls*, New York etc.: Harper & Row 1951: 112-162.

⁵⁹ *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*: 9; jfr. *Ett skyddat rum*: 32-35.

⁶⁰ *Ett skyddat rum*: 32.

⁶¹ Weider, *Kallet og tjenesten*: 131-132; Olsen, *Katolsk skriftemål og taushetsplikt*: 201.

dette.⁶² Med dette ble taushetsplikt for presten særlig aktuelt. Vi kommer inn på Martin Luthers holdning til taushetsplikten i underkapittel 4.1.⁶³

Ifølge *den romersk-katolske kirkeretten* er taushetsplikten i skriftemålet absolutt, og opplysninger presten har mottatt der kan ikke under noen omstendighet røpes, med kirkerettens ord: «Det sakramentale segl er ukrenkelig; derfor er det strengt forbudt for en skriftefar ved ord eller på noen annen måte og av en hvilken som helst grunn å forråde et skriftebarn» (den romersk-katolske kirkes lovbok *Codex Iuris Canonici*, can. 983, § 1).⁶⁴ Dette gjelder også hvem som har skriftet selv om det ved bruk av skriftestol i kirken ikke er strengt anonymt. Tausheten er «ubrytelig», men får den katolske presten kunnskap om misbruk av barn utenom skriftemålet, har han meldeplikt. Her gjøres det et klart skille mellom det presten har fått vite i skriftemål og utenfor. En kommentar til *Codex iuris canonici*, framholder at det ikke gis noe unntak fra skriftemålsseglet; dette gjelder uansett om skriftemålet har ført fram til avløsning eller ikke.⁶⁵ Prestens mulighet for å påvirke går ifølge biskop Bernt Eidsvig gjennom den skriftende, ikke utenom.⁶⁶

Av de skandinaviske landene har for tiden Danmark svakest rettsvern om taushetsplikten da prestene her har meldeplikt til barnevernet.⁶⁷ Ifølge den danske Serviceloven av 1998 (§ 154)

⁶² *Ett skyddat rum: 32-33. Caveat autem omnino, ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodatur peccatore: sed si prudentiore consilio indigerit, illud absque ulla expressione personae caute requiratur, quoniam qui peccatum in paenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam paenitentiam in arctum monasterium detruendum*, Can. 21, Denzinger, Heinrich og Adolf Shönmétzer, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, 32. utg. Barcelona etc.: Herder 1968: 264-265.

⁶³ Se forøvrig *The Penitent Relationship Privileged Communications: 6-9*.

⁶⁴ *Sacramentum sigillum inviolabile est; quare nefas est confessario verbis vel alio quovis modo et quavis de causa aliquatenus prodere paenitentem*, «The sacramental seal is inviolable; therefore it is absolutely forbidden for a confessor to betray in any way a penitent in words or in any manner and for any reason.» *Codex iuris canonici*, can. 983, § 1 (IV,II,IV,II, utg. s. 316), norsk oversettelse etter Torbjørn Olsen og Håkon Bleken, Skriftemålsstaushetsplikten og norsk rett, , <https://www.katolsk.no/nyheter/2010/05/21-0002> [lest 26.09.25]; *Ett skyddat rum: 86*; Kristensen, Flemming Baatz, *Skyldig og fri: Befriet til at leve*, 2. rev. utg. 2009, Fredericia: Credo forlag: 147.

⁶⁵ Bead, James P. e.a., eds., *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York, N. Y./Mahwah, N.J.: The Canon Law Society of America 2000: 1163f.

⁶⁶ Intervju med Bernt Eidsvig, Taushetsplikten er absolutt, 02.05.18, <http://www.katolsk.no/nyheter/2018/05/2013-taushetsloftet-er-absolutt> [lest 30.09.25].

⁶⁷ Christensen, Peter, Om præsters tavshedspligt, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 10-11. En sammenligning av rettstilstanden i nordiske land gir *Høring 2024*, regjeringen.no/contentassets/1eb4883fd046463f849aeade97ae6785/horingsnotat-om-reguleringen-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv.pdf [lest 31.10.25]: 26-34. I den ortodokse kirke er skriftemålsseglet absolutt, se uttalelse fra den ortodokse kirke i Amerika 25.07.25, Statement on Injunction Protecting the Seal of Confession in Washington State, <https://www.oca.org/news/headline-news/statement-on-injunction-protecting-the-seal-of-confession-in-washington-state> [let 05.11.25]. «According to the practice of the OCA and in accordance with the best advice of the canonical authorities, the secrecy of private confession is absolute. With this expectation of privacy, a penitent can make his or her confession to God in all honesty and openness before the father confessor. And, as stated in the Guidelines for Clergy, even in the case of a canonical confession before ordination, the spiritual father cannot reveal the content of the confession, but can only testify that an impediment

har enhver meldeplikt ved kjennskap til overgrep overfor personer under 18 år. På bakgrunn av motsetningen til Danske Lov fra 1683 utarbeidet kirke departementet en lovtolkning som fastslår at meldeplikten har forrang framfor taushetsplikten:

Det betyder, at en præst i folkekirken i alle tilfælde har pligt til at underrette vedkommende kommune, hvis præsten som led i sit arbejde får kendskab til forhold, der giver en formodning om, at et barn eller en ung under 18 år har behov for særlig støtte. Dette gælder altså også, selv om præsten har fået kendskab til forholdene under en sjælesorgssamtale.⁶⁸

I 2010 innskjerpet kirkeministeren, Birthe Rønn Hornbech, kraftig at taushetsplikten skulle vike for meldeplikt med bakgrunn i opprullingen av de mange overgrepssakene i den romersk-katolske kirke:

Tavshedsplikten erstattes i bestemte tilfælde af en underretningspligt, og hvor underretningsplikten foreligger, er det den manglende underretningspligt, der straffes. Ikke blot suspenderes altså tavshedsplikten, men der kan pålægges præsten straf og afsked, hvis ikke underretningsplikten overholdes.⁶⁹

Til gjengjeld har debatten om spørsmålet vært særlig intens i Danmark. Danske debattanter er bevisst den endrede rettsstatusen og de prinsipielle utfordringene dette innebærer.⁷⁰ Lasse Mortensen ser en direkte motstrid med Danske Lov med sitt eksklusive fokus på tidligere forbrytelser når presten er forpliktet til å melde inn til sosialmyndighetene ved *mistanke* om at et barn *har vært* utsatt for overgrep (Serviceloven § 153). Plikten til å avverge framtidige forbrytelser (Serviceloven § 154) er på sin side i full overensstemmelse med Danske Lov og straffeloven.⁷¹ Elmo Due talte i 2013 om en konflikt mellom lovene som ikke i tilstrekkelig grad var forsøkt avklart.⁷² Senere finner han imidlertid at servicelovens pålegg om meldeplikt er mulig å se «som en præcisering af danske Lovs begrænsninger af tavshedsplikten», likevel slik at den foreskriver hvordan urett skal forhindres. Det sier Danske Lov ikke noe om og legger dessuten til grunn at navnet i størst mulige grad skal hemmeligholdes.⁷³ Anders Jørgensen gjengir den aktuelle danske rettstilstanden, samtidig som han gir den en restriktiv tolkning med vekt på forskjellen mellom fremtidig og allerede utført forbrytelse. Anmeldeplikten trer ikke

exists (Guidelines for Clergy VII.7)», Guidelines for the Holy Mystery of Confession Prepared by the Priests of St. Vladimir's Seminary March 2006, II, 5, <https://welcome.svots.edu/files/confession.pdf>: 3 [lest: 05.11.25].

⁶⁸ Abildgaard, Bodil, Tavshedspligt for præster, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 13; 15 (sitater); Due, Tavshed er guld, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 19-20; Jensen, Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed: 31; Ørum, *Præsters taushetsplikt*: 11.

⁶⁹ Tavshedspligtens begrænsninger, Kommentar i *Kristeligt Dagblad* den 14. maj 2010, jfr. Hoffmann-Hansen, Henrik, Præster skal bryde tavshed, *Kristeligt Dagblad* online 07.05.10, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/præster-skal-bryde-tavshed> [lest 03.08.25].

⁷⁰ Elmo Due, Tavshedspligt i dansk kontekst, *Tidsskrift for sjelesorg* 3-4, 2017: 209-214; Due, *Sjælesorgens poetik*: 77.

⁷¹ Mortensen, *Præsters tavshedspligt*: 11.

⁷² Due, Tavshed er guld: 20.

⁷³ Due, *Sjælesorgens poetik*: 77.

inn dersom ugierningen kan forekomme på annet vis, bemerker han.⁷⁴ I Danmark har kirken dessuten klamret seg til den taushetsplikten som er igjen, idet biskopene påminner prestene om alvoret i denne («må vi lige minde om tavshedspligten»)⁷⁵ Ifølge Eberhard Harbsmeier på den andre siden har spørsmålet liten praktisk betydning da skriftemålet, slik han ser det, så å si er gått av bruk.⁷⁶ Dan Månsson ser meldeplikten i dansk rett i tråd med den gamle avvergeplikten.⁷⁷

Etter den *svenske* kirkeloven av 1686 var taushetsplikten i forbindelse med skriftemål absolutt, og brudd førte til dødsstraff for presten.⁷⁸ Var det ikke mulig å bevege forbryteren til å melde seg selv for myndighetene, som loven oppfordrer presten til ved visse lovbrudd, skulle presten forsiktig og i tide advare dem som var mål for planene, men uten å avsløre personen, noe som fortsatt gjelder.⁷⁹ Svenske prester har hverken avvergeplikt, vitneplikt eller meldeplikt.⁸⁰ Senere ble straffebestemmelsene for presten mildnet, dødsstraffen opphevet i 1889 til fordel for avsettelse.⁸¹ I Sverige ble ved den nye grunnloven (regeringsformen) av 1974 den pastorale taushetsplikten utvidet fra å gjelde skriftemål til å gjelde sjelesorg hos prest overhodet (gjeldende fra 1979), samtidig som konfidenten (vedkommende som skrifter eller mottar sjelesorg, med det nyeste norske Høringsnotatets ord, «den som betror seg»)⁸² mistet retten til å løse presten fra taushetsplikten. Taushetsplikten ved sjelesorg baserte seg tidligere på ikke nedskreven sedvane, men den svenske regjeringen krevde nå at all taushetsplikt skulle være hjemlet i lov.⁸³ Det taushetsbelagte er imidlertid avgrenset til personlige forhold som konfidenten tar opp i skriftemål og sjelesorg.⁸⁴ Utenom dette er det i henhold til de svenske

⁷⁴ Jørgensen, Den særlige tavshedspligt for præster: 183-186.

⁷⁵ Tavshedspligt er ikke til diskussion, 26. september 2022, Københavns stift, <https://www.kobenhavnsstift.dk/stiftet/dokumentbibliotek/nyhedsarkiv/tavshedspligt-er-ikke-til-diskussion> [lest 06.08.25]; Vibe Lønstrup, Biskopper minder præster om deres tavshedspligt, Kirkeligt Dagblad online, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-og-tro/biskopper-minder-paester-om-deres-tavshedspligt> (lest 6.aug. 2025); Dan K. Månsson, Lov, moral og gråzoner: Tavshedspligt i sjelesorgens rum kræver mere end et kig i lovbøgerne. <https://agape.dk/viden/tavshedspligt-i-sjaelesorg/> [lest 06.08.25].

⁷⁶ Harbsmeier, Eberhard, Næstens gode navn og rygte Tavshedspligt som etisk problem, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 68.

⁷⁷ Lov, moral og gråzoner: Tavshedspligt i sjelesorgens rum kræver mere end et kig i lovbøgerne, <https://agape.dk/viden/tavshedspligt-i-sjaelesorg/> [lest 25.08.25].

⁷⁸ Collmar, Lars og Carl Norström, *Sekretess inom kyrkan: Om tystnadsplikten i teori och praktik*, Stockholm: Verbum 1994: 30.

⁷⁹ Bergstrand, *Bikt, enskild själavård, tystnadsplikt*: 67 (sitat); Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 185f; 188; 191f; Due, Elmo, *Sjælesorgens poetik*: 176; Nyberg, Mats, «Prästens tystnadsplikt i Sverige», i *Kritisk forum for praktisk teologi* 134 (2013), Fredriksberg, Eksistensen: 27-29.

⁸⁰ Ørum, *Presters taushetsplikt*: 10.

⁸¹ Collmar og Norström, *Sekretess inom kyrkan*: 31; *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*: 9; Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 183.

⁸² *Høringsnotat*: 4.

⁸³ Bergstrand, *Bikt, enskild själavård, tystnadsplikt*: 66-67; 84; *Ett skyddat rum*: 51-54; Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 183-184.

⁸⁴ Collmar og Norström, *Offentlighet och sekretess i kyrkan*: 37; 40; *Ett skyddat rum*: 66.

biskopenes brev fra 2004 en plikt til å anmelde.⁸⁵ I Sverige er det meldeplikt for prester, slik som vi forstår dette, utenom skriftemålet og sjelesorgen, og på det området et svakere vern for prestene enn i Norge. Som Høringsnotatet gir et eksempel på, som vi skal behandle senere, har etter vår analyse tradisjonelt ikke tenkningen om prestens taushetsplikt i Norge vært helt avgrenset til en skriftemålssituasjon; den har dekket presten så lenge han opptrer «i sitt kall».⁸⁶

Finland har en «uvilkårlig» taushetsplikt for prester, og loven om beskyttelse av barn fra 2008 innebar ingen endringer med hensyn til meldeplikt for informasjon som presten har fra skriftemål, utenfor dette gjelder meldeplikt, også for prester.⁸⁷ Lovene for de evangeliske kirkene i *Tyskland* og i *Church of England* skiller seg her ikke vesentlig fra svensk.⁸⁸ En forskjell mellom de nordiske landene som vi ikke går inn på i vår utredning, er den ulike graden av folkekirkens tilknytning til staten og reguleringen av taushetsplikten i offentlig eller intern kirkelig lovgivning.⁸⁹

Den amerikanske lutherske Missourisynodens kirkeordning fra 1984 krever at presten avlegger ed på skriftemålshemmeligheten ved ordinasjon og innsettelse (identisk formulering).⁹⁰ I den litauiske evangelisk-lutherske kirken er ikke taushetsplikten regulert ved kirkelig lov, og ordinasjonen omfatter ingen ed på ikke å røpe skriftemålshemmeligheter, siden prester ser dette som en selvfølge, og brudd på den vil føre til suspensjon av presten.⁹¹ I henhold til lovene for den latvisk evangelisk-lutherske kirke kan geistlige ikke forhøres rettslig og ikke kreves for informasjon som er kommet fram i skriftemål eller sjelesorg, heller ikke som vitner eller delaktige i en rettssak. Statlige myndigheter har strengt forbud mot å blande seg inn i skriftemålet eller å bevege geistlige til å medvirke til å utvinne informasjon av dette.

⁸⁵ *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*: 14-15; *Ett skyddat rum*: 167.

⁸⁶ *Høringsnotat*: 6.

⁸⁷ *Ett skyddat rum*: 61-65; «Tystnadsplikten utgör inget hinder för att göra en barnskyddsanmälan. Det enda undantaget till detta är prästens bikthemlighet», Institutet för hälsa och välfärd, Handbok för barnskyddet, https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/barnskyddsanmalan#vem_har_skyldighet_att_gora_en_barnskyddsanmalan [lest 22.10.25]; Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Tystnadsplikt och bikthemlighet, <https://evl.fi/plus/sv/verksamhet/trygg-forsamling/en-psykiskt-och-socialt-trygg-forsamling/tystnadsplikt-och-bikthemlighet/> [lest 22.10.25].

⁸⁸ *Ett skyddat rum*: 68-72; Nyberg, «Prästens tystnadsplikt i Sverige»: 30; Due, *Sjelesorgens poetik*: 80.

⁸⁹ *Høring 2024*: 42-43.

⁹⁰ «Will you faithfully instruct both young and old in the chief articles of Christian doctrine; will you forgive the sins of those who repent, and will you promise never to divulge the sins confessed to you; will you minister faithfully to the sick and dying; will you demonstrate to the Church a constant and ready ministry, admonishing the people to a lively confidence in Christ and holy living? - I will with the help of God», *Lutheran Worship: Agenda Prepared by The Commission on Worship of The Lutheran Church—Missouri Synod*, Saint Louis: Concordia Publishing House 1984, 212; 225.

⁹¹ Samtale med den litauiske lutherske presten, prof. Darius Petkunas, Krakov 14.10.25.

På grunn av skillet mellom kirke og stat regulerte ikke Sovjetsamveldets lover skriftemålshemmeligheten. Før 1918 gjaldt i Tsar-Russland loven av 1832 med bestemmelser som sikret skriftemålshemmeligheten for flere historiske kirker. Å røpe navnet på en konfident var strengt forbudt.⁹² Imidlertid kunne retten kreve at presten anga ved navn den som var skyldig i majestetsforbrytelse eller alvorlig lovbrudd mot staten dersom han ikke hadde lyktes i å bevege vedkommende til å melde seg selv.⁹³ Til og med når forbrytelser mot staten truet, og presten ikke klarte å bevege en konfident med et slikt forsett til å angi seg selv, skulle navnet holdes skjult, selv om vedkommende ikke desto mindre skulle nektes absolusjon og nattverd.⁹⁴ Også etter revolusjonen i 1917 gjaldt generelt at staten ikke blandet seg inn i sjelesorgen. Prester ville ikke røpe skriftemålshemmeligheter, men avlytting kunne forekomme. Prester som var KGB-agenter kunne i lønn røpe hva som var sagt i skriftemål. Prester ville ellers ikke avsløre i retten hva som var åpenbart her. Gjorde de det, ville de sannsynligvis bli suspendert fra embetet.

Enkelte hendelser i senere tid tyder på at forståelsen for taushetsplikten er svekket i Norge i dag. Håkon F. Høydals bok fra 2024 om bestefaren, presten Peder Olsens sjelesorgsamtaler med Quisling under rettssaken og før henrettelsen, *Kruttårnet: Farfars samtaler med Quisling*, bygger på dennes oppbevarte notater fra samtaler.⁹⁵ Olsen hadde selv i boka si om sjelesorg fra 1940 holdt det for «unødvendig å minne om at det over ethvert skriftemål hviler taushetens hellige segl som aldri må brytes.»⁹⁶ Og i en senere publikasjon framholdt han at «en prest som bryter» taushetsplikten, «*kan avsettes fra sitt embete. Vi må ha dette sterke gjerde omkring skriftemålet, for at den som vil skrifte, kan kjenne seg trygg overfor skriftefaren og fritt komme*

⁹² «Der Prediger ist verpflichtet, alles ihm bei der Beichte Anvertraute als unverbrüchliches Geheimniss zu bewahren. Selbst auf Verlangen der Gerichts - Behörden, soll er den Inhalt solcher Eröffnungen nicht ohne Einwilligung dessen, der sie ihm gemacht hat, mittheilen; jedoch muss er bemüht sein, ihn durch Ermahnungen zur freiwilligen ge richtlichen Anzeige des von ihm begangenen Vergehens und der dabei statt gehabten Umstände zu bewegen», *Gesetz für die evangelisch-lutherische Kirche in Russland*, 1. kap. § 51, *Instruction für die Geistlichkeit und die Behörden der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Russland*, St. Petersburg 1833: 27.

⁹³ «Wenn jedoch die Offenbarung des bei der Beichte Gesagten nothwendig ist, um eine dem Monarchen, dem Kaiserlichen Hause, oder dem Staate drohende Gefahr abzuwenden, so ist der Prediger, wenn er den Beichtenden nicht hat zum eigenen Geständniss bewegen können, verpflichtet, unverzüglich die Obrigkeit davon in Kenntnis zu setzen, Anfangs ohne den Verbrecher zu nennen. Wenn jedoch die Obrigkeit, zur Verhütung der beabsichtigten Missethat, den Namen des Beichtenden zu kennen für nothwendig findet, und solches vom Prediger verlangt, so muss er ihn nennen und ist in diesem Falle von aller Verantwortlichkeit wegen der Eröffnung des Beichtgeheimnisses befreit», samme lov og kap. § 52, *ibid*: 26-27.

⁹⁴ «... so ist ihm die Absolution und das heilige Abendmahl zu verweigern, das bei der Beichte Einbekannte jedoch als Geheimniss zu bewahren», samme lov og kap. § 53, *ibid*: 27.

⁹⁵ Høydal, Håkon F., *Kruttårnet: Farfars samtaler med Quisling*, Oslo: J. M. Stenersens forlag 2024. Jfr. Lorentsen, Trude, *Quislings koffert: I fotsporene til en forræder*, Oslo: Kagge Forlag 2022: 251-256. Også Petter Olsens sønn, presten Per Frick Høydal, bidro til historieskrivningen med materiale fra farens historie. Tone Bratteli anfører i kildelista «Peder Olsens notater, stilt til rådighet av Per Frick Høydal», Bratteli, Tone og Hans B. Myhre, *Quislings siste dager*, Oslo: Cappelen 1992: 206, jfr. *ibid*: 7 og 188-190.

⁹⁶ Olsen, Peder , *Fra sjelesorgens verden*, Oslo: Lutherstiftelsens forlag 1940: 35; Høydal, *Kruttårnet*: 84.

*fram med det som ligger ham på hjertet».*⁹⁷ Litteraturen inneholder advarsler mot skriftlige nedtegnelser fra sjelesorgsamtaler.⁹⁸ Olsen skal ha vært lite varsom ved at han pleide å drøfte sjelesorgtilfeller med forloveden og senere kona, noe biskop Berggrav skal ha vært klar over.⁹⁹ Publiseringsen av samtalene med Quisling har ført til en viss offentlig debatt. Morten Holmboe anfører historisk interesse som et legitimt motiv for offentliggjøring og belegger dette i internasjonal rett.¹⁰⁰ Selve personvernet gjelder kun levende, som han skriver, selv om taushetsplikten ikke opphører ved konfidentens død.¹⁰¹ Olsen mente selv opplysningene var taushetsbelagt og han røpet dem ikke. Holmboe lar her ytringsfriheten og historisk interesse trumfe den sjelesørgeriske interessen. Uansett gjelder ikke taushetsplikten den som i annen omgang får tak i slike opplysninger.¹⁰² Vi kommer ikke til å drøfte denne problemstillingen videre i denne uttalelsen.

På noen felt går utviklingen i vår tid tvert imot i retning av sterkere personvern, for eksempel i forbindelse med avbildning i offentlige publikasjoner av en konfirmasjonshandling uten samtykke, eller med lister i media over personer som skal konfirmeres. Praksisen med anonyme bekymringsmeldinger kunne tenkes å peke i samme retning. Også ytringsfriheten er i dag under press. Denne og taushetsplikten peker mot henholdsvis rett til å gi ut informasjon og til å holde den tilbake.¹⁰³ Fellesnevner er at staten vil ha kontroll. Segregeringen i det norske eller de vestlige samfunnene kan også ha skapt et behov for mer kontroll; på dette området er samfunnet blitt mindre gjennomskiktig. Trekkene vi har pekt på her, er elementer i den større historiske rammen for spørsmålet om presters taushetsplikt. Det er også kirkens endrede posisjon i kulturen. Kirken er i dag del av et mer komplisert samfunn enn i middelalder og tidlig nytid. Den har for det andre en langt mindre sentral stilling i samfunnslivet. Problemer som tidligere ble viet liten oppmerksomhet, har fått større fokus, slik som overgrep.

⁹⁷ Olsen, Peder, *Veiledning i sjelesorg for sykepleien*, Oslo: Fabritius & sønners forlag 1965.

⁹⁸ Jørgensen, Anders, Den særlige tavshedspligt for præster: 181.

⁹⁹ Høydal, *Kruttårnet*: 84-85.

¹⁰⁰ Holmboe, Morten, Sjelesorg og norgeshistorie – noe om Quisling-saken, *Kirke og kultur* 130 (2025)/2: 139.

¹⁰¹ Ibid: 135-136; 139.

¹⁰² Ibid: 137.

¹⁰³ Norström, Carl og Tor Sverne, *Offentlighet och sekretess i kyrkan*, Stockholm: SkeabVerbum 1982: 7-60 (tar opp spørsmålet om ytringsfrihet).

4 Springende punkter i forholdet mellom taushets- og meldeplikt

4.1. Hva er det teologiske grunnlaget for taushetsplikten?

Hvordan skal vi forstå taushetsplikten teologisk? Den svenske teologen og juristen Andreas Karlgren mener spørsmålet om taushetsplikten ikke er et lærespørsmål. Dette forhindrer ikke at han ser den som nødvendig for at mennesker skal våge å bekjenne synd.¹⁰⁴ Selv om Bibelen ikke lærer noe om taushetsplikten, kan den sies å ligge i evangeliet, som Craig Meissner gjør gjeldende. Evangeliet innbyr til direkte, eksklusiv kontakt med Gud om ens synd og ens liv.¹⁰⁵ Man må kunne tale like tillitsfullt med presten som med Gud. Martin Luther (1483-1546) forstod presten som Kristi representant og den troendes liv som avbildet i det aller helligste i tempelet i den gamle pakt med dens mørke hvor ingen har innsyn. Gudsforholdet er et skjult forhold hvor Gud bor i troens mørke.¹⁰⁶ Thomas Aquinas – og med ham den romersk-katolske tradisjon – forstår presten som handlende «i Kristi person» i sakramentene.¹⁰⁷ På allmennkirkelig grunnlag kan man si at prestens taushetsplikt bygger på hans formidling av syndenes forlatelse, og på oppfatningen at bekjent og tilgitt synd er utslettet og dermed ikke lenger kan gjøres gjeldende. Sjelesorgen støtter mennesker i dette skjulte rommet. I skriftemålet tjener presten i helligdommen hvor han møter den enkelte med frifinnelsens ord fra Gud for Jesu Kristi skyld. Derfor har prester ifølge Luther absolutt taushetsplikt.¹⁰⁸ «Bekjennelser er ikke avlagt for meg, men for Kristus», sier han; «og når Kristus vil holde det gjemt, så er jeg tilholdt å gjemme det og likefrem late som jeg intet hadde hørt.» Ingen straff er ifølge Luther for hard for den som brøt taushetsplikten i forbindelse med skriftemålet,¹⁰⁹ og han knytter an til de gammeltestamentlige forestillingene om kirken som asyl.¹¹⁰ John Egil Røs karakterisering av den ikke absolutte taushetsplikten som «protestantisk», er dermed vanskelig å opprettholde, også i lys av praksis i andre evangelisk-lutherske kirker. Urkirken savnet taushetsplikt, i og med at kulturelle forutsetninger ennå ikke hadde aktualisert behov for dette.

¹⁰⁴ Karlgren, Andreas Stenkar, Prästerna och tystnadsplikten, *Kyrka och folk* 102 (2025)/3: 24-30, <https://kyrkaochfolk.se/2025/05/02/prasterna-och-tystnadsplikte>, publisert 2 mai 2025 [lest 06.06.25].

¹⁰⁵ Meissner, The Seal of the Confessional and Maintenance of Confidentiality, in *Pastoral Practice*: 26.

¹⁰⁶ *Marias lovsång: Martin Luthers tolkning av «Magnificat»*, overs. av Inge Löfström, Stockholm: Proprius förlag 1987: 21-23; Due, *Sjelesorgens poetik*: 79.

¹⁰⁷ Olsen, Katolsk skriftemål og taushetsplikt: 200.

¹⁰⁸ Öberg, Ingemar, *Himmelrikets nycklar och kyrklig bot i Luthers teologi 1517-1537*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Doctrinae Christianae Upsaliensia. Uppsala 1970: 376-380.

¹⁰⁹ *Ett skyddat rum*: 47.

¹¹⁰ *Illa mihi nihil fassa est, sed Christo. Quod si Christus celat, ego celare debeo [...]*, WA Tischr. 4,696,10 (Nr 5178), år 1540; Öberg, *Himmelrikets nycklar*: 379, fotnote 3; Weider, *Kallet og tjenesten*: 147; 202 (sluttnote 295); Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 168; Jørgensen, Den særlige tavshedspligt for præster: 178.

Den danske og svenske litteraturen taler ofte iherdig til fordel for prestens taushetsplikt. Denne ses som tillitsskapende. Derfor uttrykker danske og svenske deltagere i debatten jevnt over sterkere motstand mot svekkelse av taushetsplikten enn norske. Bare Gud skal vite alt. Elmo Due ser angrepene på taushetsplikten i lys av overvåkningssamfunnet som vi allerede lever i.¹¹¹ Jussen er ikke ufeilbarlig, og dens rom skal være begrenset, kan vi legge til. Nettopp i det fortrolige møtet med Gud møter den begrensning, også når konfidenten i dette rommet støttes av en prest. Samfunnet er allerede blitt såpass gjennomskiktig, ikke minst ved bruk av sosiale medier og digitaliseringen, at uthuling av taushetsplikten ikke trengs; denne er tvert imot blitt desto mer nødvendig som en motvekt mot utviklingen. Sjelesorgen med sin taushetsplikt representerer stadig en ventil.¹¹² Hensikten med taushetsplikten er nettopp å trygge mennesker i dette rommet.¹¹³ Skriftemålet lever av tillit, og prestene vil ved begrensning av taushetsplikten heller ikke få slik informasjon som myndighetene nå etterspør.¹¹⁴ Taushetsplikt er i dag faktisk hva mange forbinder med en prest, og tausheten noe mange primært søker hos ham, som den svenske utredningen *Ett skyddat rum* påpeker.¹¹⁵ Treffende omtaler denne utredningen presten i folks oppfatning som «en kringvandrande asyl»¹¹⁶

Vi har fortsatt en fortolighetskultur annerledes enn i kirkens første århundrer. At det ikke var regler om skriftemålshemmelighet i urkirken har å gjøre med at mentaliteten var annerledes og boten en offentlig sak; den gjaldt utelukkelse fra menigheten ved alvorlige synder som del av en prosess som siktet på forsoning med menigheten og reintegrering i den. Privatskriftemålet kom som vi har påpekt, flere hundre år ut i kirkens historie. Og om Jesus ikke møtte mennesker isolert fra disippelfellesskapet, overleverte han ikke informasjon til myndighetene. Hans møte med mennesker foregikk i det offentlige rom; han hadde ikke kontor. På den andre siden forutsatte han at det er et skjult rom i et menneskes liv, et lønnkammer, som andre ikke har adgang til (Matt. 6,6). Og i sjelesorg og skriftemål inviterer en kristen en annen med hit inn, så langt han ønsker.

¹¹¹ *Ett skyddat rum*: 52; Due, Tavshedspligt i dansk kontekst: 209-214; Due, *Sjelesorgens poetik*: 81-82.

¹¹² Olsen, Torbjørn, Katolsk skriftemål og taushetsplikt, *Tidsskrift for sjelesorg* 2017/2-4, Vikersund, Modum: 198, Due, *Sjelesorgens poetik*: 81.

¹¹³ Fisknes, «Prestens taushetsplikt»: 96.

¹¹⁴ Hasselgaard, Vagn (red.), *Præsten i tjeneste: Kortfattet praktik*, Århus: Forlaget Aros 1964: 78; Due, *Sjelesorgens poetik*: 81.

¹¹⁵ *Et skyddat rum*: 30.

¹¹⁶ Ibid: 31; 138.

4.2 Er avvergeplikten nødvendig?

Det gis etter vår oppfatning to berettigede unntak fra taushetsplikten ved skriftemål, avverge av en kommende alvorlig forbrytelse og hindring av at en uskyldig blir dømt. Navnet på forbryteren skal hemmeligholdes. De mest aktuelle straffebestemmelsene rammer imidlertid forhold som går over tid, slik som gjentatt seksuelt misbruk eller mishandling i familieforhold. Det er vanskelig å se for seg at man i praksis kan unnlate å peke ut overgriperen og mishandleren.

Taushetsplikten er knyttet til innholdet (betroelser), snarere enn til prestens person.¹¹⁷ Men presten må generelt legge bånd på seg selv i omtale av andre mennesker, også utenfor det som er juridisk taushetsbundet. Pave Gregor den store (d. 604) berørte i sin håndbok i sjelesorg, *Regula pastoralis*, også dette; presten må «være tilbakeholdende ved å tie, til gagn ved det han sier, så han ikke ytrer seg om det som skulle være holdt tilbake eller holder tilbake det han burde tale om».¹¹⁸ Craig Meissner ser «the seal of confession» som del av en større diskresjonskultur en prest må ha (jfr. Ordspr. 11,13; 25,8f; 10,19).¹¹⁹ På det området kan vi tale om taushetsplikt knyttet til prestens person. Derfor bør en prest også være disiplinert i møte med hva slags informasjon han mottar, skjønt han ikke uten videre har kontroll over dette.

Selv om taushetsplikten i Norge, som i Danmark, i befolkningen allment oppfattes som absolutt, er den ifølge Paul Leer-Salvesen strengt tatt ikke det fordi avvergeplikten trumfer den. Leer-Salvesen redegjør for dette i boka *Moderne prester* fra 2005 som undersøkte norske presters holdninger til enkelte teologiske, etiske og kirkelige spørsmål.¹²⁰ Så når det for eksempel i dansk sammenheng i 1994 insisteres det på at taushetsplikten er «absolutt», «ophører aldrig» og «ikke viger tilbake for pligten til at vidne, med mindre der foreligger et samtykke fra den, der har krav på hemmeligholdelsen», må man være denne begrensningen bevisst.¹²¹ Johannes Henning Jensen mener «det er falsk reklame» å hevde noe annet.¹²² Etter rettstilstanden i Norge – og Danmark – er det mer presist å omtale den som tilnærmet absolutt (Ulrik Motzeldt i 1844), «ganske vist absolutt, men ... ikke grænseløs», absolutt utenfor

¹¹⁷ Ibid: 76; 180; 189-190; Bergstrand, *Bikt, själavård, tystnadsplikt*: 86-87.

¹¹⁸ *Sit discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat*, Del II, kap. IV (vår oversettelse), MPL 77, [https://la.wikisource.org/wiki/Regula_pastoralis_\(ed._Migne\)](https://la.wikisource.org/wiki/Regula_pastoralis_(ed._Migne)) [lest 21.10.25]; engelsk oversettelse: Philip Schaff, <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf212.html> [lest 21.10.25]: 436.

¹¹⁹ Meissner, *The Seal of the Confessional and Maintenance of Confidentiality*: 25.

¹²⁰ Leer-Salvesen, Paul, *Moderne prester*, Oslo: Verbum 2005: 158-177, her: 176-177, se særlig: 164; sitat: 176.

¹²¹ Brunés, Steffen, *Præsters tavshedspligt*, *Præsteforeningens blad* 84 (1994)/16, 22. april: 330f.

¹²² Jensen, *Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed*: 31.

unntakene (Elmo Due), eller «stort set absolut» (Lisbet Christoffersen).¹²³ Men det er riktig å si med enkelte danske rettsteoretikere at prestene er «underlagt den strengeste form for *tavshedspligt*», og at det presten hører i skriftemål som han ikke trenger å bringe videre for å avverge en forbrytelse eller hindre at en uskyldig blir dømt, «skal gå med ham i graven».¹²⁴

4.3 Er det noen prinsipiell forskjell på avverge- og meldeplikt?

Alle borgere har avvergeplikt etter Straffelovens § 196 for det de har pålitelig kunnskap, men ikke nødvendigvis til å anmelde dersom avvergingen kan skje på annen måte.¹²⁵ Også norsk kirkerettslitteratur ved begynnelsen av 1900-tallet avstemmer taushetsplikten mot det Absalon Taranger kaller «anmeldelsesplikt» selv om det er først i vår tid det forekommer forslag fra kirkelig hold om å stramme inn taushetsplikten.¹²⁶ Meldinger som sikter på å avverge forbrytelser er i henhold til eksisterende lovgivning.¹²⁷ Skulle man pålegge en meldeplikt utover dette, blir det imidlertid mindre taushetsstrygghet hos prester enn hos andre i og med at meldeplikten hos ham har et uvanlig stort reservoar av informasjon som konfident selv har meddelt på basis av stor personlig tillit. Dette ville innebære en utålelig sammenblanding av prestens rolle som sjelesørger og som samfunnsborger. Uten å behandle akkurat dette spørsmålet, insisterer Henning Matzen og Johannes Timm i sin danske kirkerett fra 1891 på at prestens «Forpligtelse til at aabenbare, hvad der er skriftet til ham, [derfor under ingen Omstændigheder kan] strække sig udover den, som paahviler Borgere i almindelighed til at aabenbare ...» etter som loven gir ham en særlig streng taushetsplikt.¹²⁸ De to forfatterne hevder at forpliktelsen til i gitte tilfeller å bryte taushetsplikten ikke gjelder begåtte handlinger siden disse er unntatt fra alminnelig angiverplikt; de kan i det hele ikke gjelde forbrytelser som ikke er underlagt slik plikt for alle borgere.¹²⁹

¹²³ Ellefte kapittel om «Geistlighedens Pligter med hensyn til Egtefolk, Besøg af Syge og Misdædere; om Kirkedisplin og Helligbrøde, om Præsternes Medhjælpere og om Angivelser, som paaligge Præsterne», § 7, Moztfeldt, Ulrik Anton, *Den norske Kirkeret tilligemed den øvrige Geistlighed især vedkommende Lovgivning*, Christiania: Johan Dahl 1844: 280-296; Due, *Sjælesorgens poetik*: 74; Christoffersen, *Kronikk i Politiken* 4. april 2010; her etter Jensen, *Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed*: 35.

¹²⁴ Kristensen, *Skyldig og fri*: 147.

¹²⁵ Fisknes, *Informasjonsstrøm, offentlighet og taushet*: 36-42; Fisknes, *Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt for sjelesørgere i Den norske kirke*, *Tidsskrift for sjelesorg* 2017/3-4: 166-183; Leer-Salvesen og Andreassen, *Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt*: 175; Morten Holmboe, *Presten, taushetsplikten og avverging av overgrep*, *Lov og rett* 49/5 (juni 2010): 241; Holmboe, *Tale eller tie*: 69; 203. Dette er i Sverige den eneste måten presten kan forhindre på, påpekt i biskopsbrevet fra 2000 (2004), Nyberg, «Prästens tystnadsplikt i Sverige»: 30.

¹²⁶ Taranger, Absalon, *Norsk kirkeret. Forelæsninger ved det praktisk-teologiske seminar*, Kristiania. Cammermeyers Boghandel 1917, Anden del, § 11, 5, 8: 110.

¹²⁷ Mortensen, *Præsters tavshedspligt*: 11.

¹²⁸ Matzen, Henning og Johannes Timm, *Haandbog i den danske Kirkeret*, København: Gad 1891: 476.

¹²⁹ *Ibid*: 477.

For sjelesorgen blir problemet imidlertid uklarhet i grensegangen mellom begåtte og framtidige forbrytelser. I og med at synder som en konfident kan løses fra er fortidige, har skriftemålet fokus på det som allerede har skjedd. Meldeplikten åpner dessuten ikke for det skjønne som ligger i avvergeplikten; avverges kan som nevnt på ulikt vis.¹³⁰ Etter vår oppfatning er den allmenne avvergeplikten i samfunnet tilstrekkelig for prestene. For det andre har sosiale problemer andre instanser og kanaler å løses igjennom. Det har ikke det skriftemålshemmeligheten presist verner om, synderens fred med Gud. Den er prestedtjenestens primærperspektiv. Også synderen skal ha et sted å gå. I den livssynsnøytrale formuleringen Høringsnotatet anvender, er «det sentrale formålet med en lovregulert taushetsplikt å ivareta konfidentens privatliv».¹³¹ Når Solveig Fiske til Vårt Land uttaler at «for meg er dette et verdivalg. Det er viktig å ha regler som kan bidra til å hjelpe i stedet for å ha regler som kan hindre hjelp», er det å hjelpe synderen til å ta imot syndsforlatelsen åpenbart intet reelt anliggende.¹³² Meldeplikten sikter dessuten på noe som presten ikke har eksklusiv kunnskap om. Unntakene fra taushetsplikten er nettopp nødløsninger fordi kanskje ellers ingen vet. Kirken kan bidra med unik info i en akuttsituasjon, men ikke omfunksjonere sin tjeneste til informasjonsformidling.

Er det imidlertid tale om pågående overgrep, er det en kriminell handling i fremtiden som skal søkes unngått, og det kan synes å falle inn under allerede eksisterende unntak fra taushetsplikten. Ved meldeplikten dreier deg seg på den andre siden ikke om en punktuell fremtidig forbrytelse, men om antatt sannsynlighet for dette fordi dette har skjedd tidligere eller er et mønster. Taushetsplikten verner betroelser konfidenten har gitt om seg selv til prest. Har presten derimot fått kjennskap til et handlingsmønster eller pågående overgrep fra tredje person, kan snarere meldeplikten tre inn som presten har som samfunnsborger. Når det dreier seg om «omsorgssvikt», er dette av omfattende karakter, som heller ikke relaterer seg til noe en naturlig vil skrive for en prest; det dreier seg mer om manglende evne enn om synd. Man kan også si at slik meldeplikt ofte ikke er brudd på taushetsplikten eller konkurrerer med den da den ikke bygger på informasjon fra om gjerningsmannen, men fra offeret eller tredje person.

¹³⁰ Due, Elmo, Tavshedspligtens pastoralteologi, i Heilesen, Lars Nymark, Bodil Abildgaard, Merete Reimer Jensen og Elmo Due, *Tavshedspligt og underretningspligt Juridisk, psykologisk og pastoralteologisk belyst*, København: Folkekirkens uddannelses- og videnscenter (2020): 27-28.

¹³¹ *Høringsnotat*: 6.

¹³² Biskopene vil gi prester plikt til å varsle, VL online 24.10.19, <https://www.vl.no/religion/kirke/2019/10/24/biskopene-vil-gi-prester-plikt-til-a-varsle> [lest 22.10.25].

4.4 Hva bør være strategien i møte med en lovpålagt meldeplikt for prester?

Representanter for den romersk-katolske kirke i Norge, Torbjørn Olsen og Håkon Bleken, vurderte i 2010 spørsmålet om taushetsplikt i lys av debatten den gang og fastslo at den romersk-katolske kirkes skriftemålshemmelighet ikke begrenses av norsk lov, og at det dermed dypest sett ikke er skjedd noe nytt eller består noen spenning mellom kirkelig taushetsplikt og statlig lovgivning:

Det kan derfor se ut som det er en motsetning mellom katolske presters absolutte plikt til å bevare taushet om skriftemålshemmeligheter, og norske myndigheters krav om at slike hemmeligheter skal gis videre til politiet i visse situasjoner. Men dette dreier seg mer om en politisk skapt motsetning, kanskje av opportunistiske grunner, enn en reell juridisk og rettslig motsetning. Det er fortsatt slik at katolske prester kan bevare absolutt taushet om skriftemålshemmeligheter uten å risikere straffeansvar i Norge.

Strategien – og premisset for dette – er dobbel. Det ene punktet er en rettslig opprøvd¹³³ konflikt mellom meldeplikten og prestens «velferd». Denne vil svekkes i så tilfelle, i form av ekskommunikasjon, et poeng som anerkjennes av Ingrid Løining Ørum og Morten Holmboe. Det andre punktet er en mulig konfrontasjon med internasjonal rett (den europeiske menneskerettserklæringen, forpliktende for norsk rettspraksis ved Grunnloven og den norske menneskerettsloven).¹³⁴ Det settes dermed håp til avklaring i en større, internasjonal rettslig ramme.¹³⁵ Hvordan man enn stiller seg til Olsens og Blekens forslag fra 2010, kan dette være et incitament til å arbeide med spørsmålet i et internasjonalt perspektiv. Enkelte land har konkordat med Vatikanet, noe som også gir et rettslig vern for andre konfesjoner enn den romersk-katolske kirke, som for eksempel i Latvia. I 2002 ble her konkordatet fra 1922 fornyet.

Uansett kan det være en god strategi å definere klart når taushetsplikten gjelder. Dette ligger allerede i eksisterende lovgivning, men dette bør holdes tydeligere fram. For det ene er det mulig å gjøre rammene for samtalen kjent overfor konfidenten ved inngangen til den, slik Elmo Due foreslår; han taler om en «veldefinert» samtale som «på forhånd er 'deklareret' som skriftemål i modsætning til 'hverdagssjelesorg'».¹³⁶ I løpet av en samtale vil man så å si kunne skifte *gear* og gå inn i et «annet rom», eventuelt slik at et skriftemål avbrytes til fordel for en bredere sjelesorgsamtale, tydelig markert overfor konfidenten.¹³⁷ En sjelesørger kan også be en

¹³³ Jfr. Leer-Salvesen, *Moderne prester*: 159; Holmboe, *Tale eller tie?*: 203.

¹³⁴ «En skriftefar som direkte krenker det sakramentale segl, havner under ekskommunikasjon etter selvfelt dom forbeholdt Den apostoliske stol», canon 1388, § 1 i den kanoniske retten; Olsen, *Katolsk skriftemål og taushetsplikt*: 204; Ørum, *Presters taushetsplikt*: 40; Holmboe, *Tale eller tie*: 30f; 203.

¹³⁵ Torbjørn Olsen og Håkon Bleken, *Skriftemålstaushetsplikten og norsk rett*, <https://www.katolsk.no/nyheter/2010/05/21-0002> [lest 26.09.25], Olsen og Bleken, *Skriftemål, taushetsplikt og norsk lov*: 22-23.

¹³⁶ Due, *Sjælesorgens poetik*: 80, med henvisning til begrepet «Alltagsseelsorge», Klessmann, Michael, *Seelsorge*, Neukirchen-Vluyn. Neukirchener 2008: 289.

¹³⁷ Olsen, *Katolsk skriftemål og taushetsplikt*: 203; Jørgensen, *Den særlige tavshedspligt for præster*: 181.

konfident ta opp med ham *utenfor* skriftemålet overgrep han bekjenner innenfor dette.¹³⁸ Den svenske situasjonen er her spesiell hvor taushetsplikten ikke bare gjelder betroelser i skriftemål, men sjelesorg i alminnelighet.¹³⁹ Göran Bergstrand argumenterer for at den absolutte taushetsplikten bare bør gjelde skriftemålet for at dette ikke skal miste konturer i forhold til sjelesorgen forøvrig.¹⁴⁰ Sjelesorgen bør på sin side vernes, skriver han, av en «sträng, men inte absolut» taushetsplikt, slik det er i andre kirker enn den svenske.¹⁴¹ I den romersk-katolske kirke gjøres det klart skille mellom skriftemålet hvor den absolutte taushetsplikten gjelder, og sjelesorgsamtaler hvor kirken ikke har noen «særskilte taushetsregler», idet «samfunnets lover gjelder uavkortet», som Torbjørn Olsen bemerker.¹⁴²

For det andre bør det skilles mellom hvilke funksjoner som har taushetsplikt og hvilke ikke. «Om människor vill ha en hjälpande person som kan följa med dem och tala för dem ska de gå till diakonen, vill de ha någon som aldrig lämnar ut en uppgift ska de gå till prästen», foreslår Mats Nyberg.¹⁴³ Ut fra en slik tankegang kan man i Sverige leve med at meldeplikten går foran taushetsplikten når barn lider overlast samtidig som den absolutte taushetsplikten for prester gjelder. Ulike yrkesutøvere har ulike roller på dette området. Slik kan man som fellesskap ivareta en varslingsplikt til barnevernet.¹⁴⁴ Dette er i tråd med Kjartan Leer-Salvesens forslag i artikkelen Hvor mange liv er tilliten verd? (avsluttende punkt 3): å vurdere hvilke yrkesgrupper i kirken som bør være omfattet av meldeplikt.¹⁴⁵ Kanskje kunne trosopplærere og ungdomsarbeidere ha slik meldeplikt.¹⁴⁶ Selv om det ut fra evangelisk-luthersk teologi ikke lar seg gjøre å reservere meddelelsen av syndenes forlatelse til en prest, kan man forbeholde den sivile rettsvirkningen av den strengeste taushetsplikten til presteembedet.

I en mulig skjerpet konfrontasjon med lovgiver på dette området, kan prestene paradoksalt nok bli nødt til å advare mot bruk av skriftemålet. Dette innebærer uten tvil en forringelse av kirkens tjenestetilbud. Her kommer imidlertid den evangelisk-lutherske teologien til hjelp som motsatt den romersk-katolske ikke krever skrifte for noen synder, men ser skriftemålet som en forsikring om forlatelsen den troende kontinuerlig har for sine synder så lenge han og hun lever åpent for Gud, angreir og tror. Skriftemålet er ifølge evangelisk-luthersk teologi ikke et

¹³⁸ Jørgensen, Den særlige tavshedspligt for præster: 206.

¹³⁹ Bergstrand, *Bikt, själavård, tystnadsplikt*: 78-79.

¹⁴⁰ Ibid: 7; 80; *Ett skyddat rum*: 200.

¹⁴¹ Bergstrand, *Bikt, själavård, tystnadsplikt*: 82; Leer-Salvesen, *På tilliten løs*: 124.

¹⁴² Olsen, Katolsk skriftemål og taushetsplikt: 201.

¹⁴³ Nyberg, «Prästens tystnadsplikt i Sverige»: 28.

¹⁴⁴ Ibid: 14-15; Holmboe, *Tale eller tie*: 129.

¹⁴⁵ Leer-Salvesen, Hvor mange liv er tilliten verdt?: 100.

¹⁴⁶ Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 167; 190f.

sakrament selv om Den augsburgske bekjennelsen omtaler skriftemålet i direkte forlengelse av de to sakramentene, dåp og nattverd (art. IX-XI).¹⁴⁷

Løftet om nåde kan forkynnes og syndenes forlatelse tilsies også i en situasjon uten taushetsplikt. Slik vil nådemiddelet være ivaretatt. Boten består etter evangelisk-luthersk forståelse av anger og tro (Den augsburgske bekjennelse, art. XII), og dette blir strengt tatt ikke hindret av svakere vern av skriftemålshemmeligheten.¹⁴⁸ Det essensielle er tilsagnet om syndsforlatelse og evig liv, ikke om andre får vite hva konfidenten har gjort. Som Luther senere, pekte Raimond Penaforte, generalmagister for dominikanerne fra 1238, på at selv om angeren er viktig, er avløsningen det avgjørende i skriftemålet.¹⁴⁹ Det er den som er direkte befalt i Bibelen (Joh. 20,23). Og dåpen er ifølge Luther den virkelige boten som den daglige boten i annen omgang er en fortsettelse av. Dette ser vi for eksempel i Lille katekisme hvor Luther på spørsmålet «Hva betyr det å bli døpt med vann?» svarer at «den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bot, og dø med alle synder og onde lyster, og at et nytt menneske daglig skal stige fram og leve evig for Gud i rettferd og renhet».¹⁵⁰

Kjartan Leer-Salvesen og Pål Morten Andreassen utforsker hvilke andre muligheter for avverging som foreligger enn anmeldelse til barnevernet eller politiet. Her krever den enkelte situasjonen skjønn; hva skal man for eksempel regne som et overgrep?¹⁵¹ Paul Leer-Salvesen uttrykker det godt på denne måten: «at han har plikt til å melde saken til politi og barnevern dersom han ikke får avverget overgrepene på andre måter».¹⁵² For Morten Holmboe er det avgjørende om konfidenten bekjenner dette som synd, søker hjelp i kampen mot den og om han vil make dette. Er han villig til å gjøre endringer i livet sitt for å unngå fristelser, som bytte av stilling og arbeidsoppgaver?¹⁵³ Å holde tilbake avløsningen som romersk-katolske geistlige har pekt på (for eksempel Bernt Eidsvig, ifølge referat fra møte i Katolsk akademi 18. okt. 2011),¹⁵⁴ kan være en måte å bevege konfidenten til å avstå fra kommende forbrytelse eller til å melde seg selv til politiet. Dette blir en annen måte for presten å avverge på enn selv å gå til anmeldelse.

¹⁴⁷ Jørgensen, Den særlige tavshedspligt for præster: 178.

¹⁴⁸ *Ett skyddat rum*: 29-30.

¹⁴⁹ Bergstrand, *Bikt, enskild själavård, tystnadsplikt*: 21.

¹⁵⁰ Se for eksempel Öberg, Ingemar, *Himmelrikets nycklar och kyrklig bot i Luthers teologi 1517-1537*, Acta Universitatis Uppsaliensis Studia Doctrinae Christianae Upsaliensia 8, Uppsala; Verbum 1970: 190-199; *Ett skyddat rum*: 40.

¹⁵¹ Leer-Salvesen og Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt: 177; Due, *Sjælesorgens poetik*: 78.

¹⁵² Leer-Salvesen, *Moderne prester*: 163. Intensjonen er også fremme i det svenske materialet, *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*: 15.

¹⁵³ Holmboe, *Tale eller tie?*: 202. Georg Lous peker for advokatens vedkommende på muligheten for å søke andre muligheter først for å forpurre en planlagt kriminell handling enn anmeldelse, Lous, *Sakførerens taushetsplikt*: 52.

¹⁵⁴ Rø, Taushetsplikt og avvergeplikt: 79.

4.5 Hvordan skal vi bedømme det aktuelle lovforslaget?

I høringsnotatet sendt ut 18. august i år betones også taushetspliktens positive verdi og funksjon, «trygge rom for mennesker som ønsker å betro seg» som med ordene til MF vitenskapelige høyskoles uttalelse er et «fellesgode i et livssynsåpent samfunn».¹⁵⁵ Morten Holmboe understreker at «taushetsplikten er viktig for at en del virksomheter skal fungere».¹⁵⁶ Departementet foreslår derfor taushetsplikten videreført og vil med det ivareta viktige menneskerettshensyn: «Departementet anser at det av hensyn til tros- og livssynsfriheten og til konfidenten ikke er aktuelt å innføre en opplysningsplikt til barnevernet.»¹⁵⁷ Høringsnotatet setter prisverdig opp skranker for svekkelse av taushetsplikten ut fra menneskerettene («hensynet til konfidentens privatliv og personvern»)¹⁵⁸ Og det ser seg i et kontinuitetsperspektiv, idet det ønsker å videreføre gjeldende rett på området.¹⁵⁹ Høringsnotatet fanger opp svar på høringen sendt ut et år tidligere med sine to alternative forslag, oppheve, som var departementets primærstandpunkt, eller modifisere taushetsplikten (videreføre med noen justeringer i trossamfunnsloven).¹⁶⁰ Taushetsplikten foreslås nå som sagt videreført, ikke som § 211 i straffeloven, men innenfor rammen av trossamfunnsloven (ny § 20a Taushetsplikt for prester, religiøse ledere og personer i tilsvarende funksjoner). Intensjonen bak forslaget i 2024 var at trossamfunnene som var ulike i praktiseringen og betoningen av sjelesorg og skriftemål, hver for seg kunne utarbeide interne regler for taushet og melding.¹⁶¹

Departementet foreslår at den kirkelige taushetsplikten fortsatt knyttes til bestemte yrkesutøvere («personkrets») som skal være begrenset samtidig som situasjonen taushetsplikten gjelder, presiseres («en betroelsessituasjon»)¹⁶² I et mer livssynspluralistisk samfunn er det forståelig at man ønsker lovbestemmelser som i mindre grad er knyttet eksklusivt til den kristne kirke. Presten er utgangspunkt for tenkningen, men personkretsen utvides til «religiøse ledere», dog slik at dette ikke inkluderer rene administrative ledere, som kirkeverger i Den norske kirke

¹⁵⁵ Høringsnotat: 4.

¹⁵⁶ Holmboe, *Tale eller tie*: 54.

¹⁵⁷ Høringsnotat: 12; henvisning til *Høring 2024*, pkt. 3.6.6. Notatet «foreslår å videreføre innholdet i den lovpålagte taushetsplikten som følger av straffeloven § 211 i en ny bestemmelse i trossamfunnsloven», Høringsnotat: 3; 11.

¹⁵⁸ Grunnlovens § 16, FNs menneskerettserklæring art. 18, Barnekonvensjonen art. 14 og Den europeiske menneskerettskonvensjon art. 9, ibid: 3.

¹⁵⁹ «Det legges til grunn at gjeldende rett skal videreføres i begge alternativene som nå sendes på høring», ibid: 9.

¹⁶⁰ Ibid: 3; *Høring 2024*: 7-8; 41-42.

¹⁶¹ Vi går ikke inn på alle sider ved høringsnotatet; her er også materiale om vitneplikten og eventuelle overgangsregler. Det samme gjelder justeringer av paragrafer i andre lover som lovendringene gjør nødvendige, ibid: 14-16

¹⁶² Ibid: 4.

uten at Høringsnotatet gir slike konkrete eksempler. De som er inkludert utøver eksistensiell omsorg og veiledning.¹⁶³ Konteksten skal være skriftemål og sjelesorg, det som i forslaget kalles «åndelig eller eksistensiell omsorg»,¹⁶⁴ det vil si når «prester, religiøse ledere eller personer med tilsvarende funksjoner» opptrer i sin «stilling»; med andre ord «betroelser i egenskap av kallet».¹⁶⁵ Det noe mer omfattende «i sitt kall» presiseres her til situasjoner hvor presten mottar «betroelser», men dette kan også være utenfor en formelt etablert sjelesorgsamtale, også ut fra bevisstheten om at det i mange situasjoner er vanskelig for en prest å skille skarpt mellom jobb og fritid.¹⁶⁶ «Rolleforventningen» vil gjøre utslaget, altså om vedkommende som betror seg spontant i en uformell situasjon vet at vedkommende er prest.¹⁶⁷

Her er det en nyanseforskjell mellom alternativene. Det første snevrer de taushetsbelagte situasjonene inn til slike som på forhånd er klart definert som dette («i situasjoner der man *gir åndelig eller eksistensiell omsorg*, og hvor sjelesørgeren på en spesiell måte er i en posisjon som fører til at man mottar betroelser»); Høringsnotatet henviser her til det kristne skriftemålet som typisk eksempel.¹⁶⁸ I tråd med norsk tradisjon er dette altså forstått videre enn skriftemål, og ikke så presist definert. Et kriterium er at samtalen oppsøkes målrettet av begge parter for dette formålet, at den er institusjonalisert av tros- eller livssynssamfunnet som må ha knyttet et fast begrep til den. Eventuelt må den være «forstått internt som en fast praksis». Dette kan være samtaler i forbindelse med overgangsriter som tros- og livssynssamfunnene markerer seremonielt.¹⁶⁹ Gjeldende rettssituasjon videreføres i større grad i det andre alternativet.

Det foreslås ingen endring med hensyn til at «prester og forstandere» ikke omfattes av meldeplikten i barnevernsloven § 13-2, og derfor ikke kan melde taushetsbelagte opplysninger til barnevernstjenesten, med mindre dette er nødvendig for å avverge en grov forbrytelse eller konfidenten har samtykket til dette. Forslaget er seg bevisst at en slik meldeplikt ikke vil «løse de krevende avveiningene som prester og andre vil måtte gjøre i tilfeller hvor dette kan være aktuelt.» Her foreslår departementet imidlertid en melderett.¹⁷⁰ Forslaget fra departementet i

¹⁶³ Ibid: 5-7.

¹⁶⁴ Ibid: 7.

¹⁶⁵ Ibid: 9; *Veiledningshefte*: 42.

¹⁶⁶ Departementets høringsnotat fra 2024 setter ord på dette: «Selve kalls-begrepet peker på en forståelse av en yrkesrolle som er noe større eller annerledes enn en «vanlig» jobb. Rammene for disse yrkene har historisk sett gått ut over rammene for de som har andre yrker, blant annet når det kommer til skille mellom arbeid og fritid. Sett i lys av dette, og den rolleforventningen som kan følge disse yrkesutøverne, er det mye som taler for at personlige opplysninger disse personene får gjennom sin tjeneste, uavhengig av om de er 'på jobb' eller ikke, ofte er gitt ut fra en forventning om hemmelighold», *Høring 2024*: 16. Jfr. *Høringsnotat*: 11.

¹⁶⁷ Jfr. det vi har anført ovenfor i kap. 3, *Høringsnotat*: 6; 9.

¹⁶⁸ Ibid: 9-10, sitat: 9.

¹⁶⁹ Ibid: 9-10, sitat: 10.

¹⁷⁰ «Departementet mener at en adgang til å melde fra til barnevernstjenesten, vil ivareta trosfriheten til personer i tros- og livssynssamfunn som opplever at å melde bekymring videre vil være et brudd på lære, tro eller

det første alternativet er at prester skal ha rett, men ikke plikt til å melde fra i gitte tilfeller til barneverntjenesten. Dette gjelder innenfor det begrensede rom som barnevernloven § 13-2 representerer. Forslaget går med dette en mellomvei og søker en løsning i et komplisert landskap hvor en opphevelse av taushetsplikten uansett ikke ville lempe på de skjønnsmessige vurderingene presten uansett må gjøre når det gjelder hvordan det eventuelt skal meldes fra og sjelesorgens integritet samtidig skal ivaretas.¹⁷¹

Kriteriene i barnevernloven § 13-2 er for det meste vendt mot fremtiden («grunn til å tro ... at vil bli»), på de to siste punktene nær (d-e). Det andre punktet (b) om mistanke om «livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade» er vendt mot fremtiden ved at meldeplikten her utløses når barnet «ikke kommer til undersøkelse eller behandling». Punkt d refererer til adferdsvansker i fortiden som viser seg ved kriminalitet, rus eller på annen måte («når et barn har vist alvorlige adferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs atferd»). Menneskehandel i fortiden (utover pågående eller kommende menneskehandel) er innholdet i punkt e. Det er noen ganger en glidende overgang mellom pågående og planlagte forbrytelser. Det kan gjelde manglende behandling av alvorlige sykdommer, brist på opplæring eller særlige behov for hjelp som ikke blir møtt.¹⁷²

Et problem i forhold til taushetsplikten for prester er imidlertid at enkelte av kriteriene ikke lar seg relatere til det presten i sin stilling som sjelesørger har fått kunnskap om fra gjerningspersonen, men forutsetter observasjon av barnet selv. Dette gjelder det første kriteriet: «alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt» (a), men også det andre: at et barn «har vist alvorlige adferdsvansker» (b). Forslaget vil gi mulighet til å melde ved pågående omsorgssvikt, som det også vil være vanskelig å definere. Dette vil kunne omfatte mangelfullt kosthold eller hygieniske forhold. Her er med andre ord et punkt som det er særlig grunn til å gjøre oppmerksom på at ikke kan være grunnlag for melding fra presten, det vi forstår som en omfattende avvergeplikt. Dette er også et punkt som Departementet ber om særskilt respons på i høringsprosessen. Departementet vedgår at dette innebærer en viss svekkelse av taushetsplikten.

overbevisning. Forslaget vil innebære at taushetsplikten vil blir noe svekket, og følgelig også vernet til konfidenten. Samtidig vil forslaget gi den aktuelle personkretsen en adgang til å melde fra til barnevernstjenesten ved alvorlig bekymring for barn», *ibid*: 11-12. Kristian Hansson drøfter i sin kirkerett prestens rett til å gå ut med taushetsbelagt informasjon, «når den betroelsen gjelder» (altså en annen enn den som har gitt den, slik vi forstår Hansson her), «samtykker i at den åpenbares», Hansson, *Norsk kirkerett*: 70.

¹⁷¹ Høringsnotat: 13.

¹⁷² https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/KAPITTEL_14#KAPITTEL_14 [lest 01.11.25]; Høringsnotat: 12.

Det konkrete forslaget til lovbestemmelse om taushetsplikten etter forslaget alternativ 1 lyder:

Prester, religiøse ledere og personer i tilsvarende funksjoner i Den norske kirke, registrerte eller tidligere registrerte tros- og livssynssamfunn, som i sin stilling gir åndelig og eksistensiell omsorg, har taushetsplikt om det som er betrodd dem som ledd i denne omsorgen. Taushetsplikten gjelder tilsvarende for medhjelpere som i sin stilling har fått kunnskap om betroelser etter første ledd. Den som har taushetsplikt etter første ledd, skal informere medhjelperne om taushetsplikten. Taushetsplikten gjelder ikke i den utstrekning den som har krav på taushet samtykker til at opplysningene kan deles, eller dersom opplysningene etter første ledd er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelige. TAUSHETSPLIKTEN ER IKKE TIL HINDER FOR Å MELDE TIL BARNEVERNSTJENESTEN DERSOM VILKÅRENE I BARNEVERNSLOVEN § 13-2 FØRSTE LEDD ER OPPFYLT.¹⁷³

Forslaget fanger opp allerede gjeldende rett, som at konfidenten kan løse sjelesørgeren fra taushetsplikten. Her brukes begrepene «melde» og «barnevernstjenesten» ved siden av en uttrykkelig og presis henvisning til barnevernsloven. Forslaget til lovtekst unntar fra taushetsplikten ved uttrykket «er ikke til hinder for».

Det andre alternativet til lovtekst tar ikke opp melding særskilt, men åpner generelt for å sette taushetsplikten til side i fall «det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse». Dette forslaget er videre; her er ikke bare barn inkludert.¹⁷⁴ Heller ikke dette innebærer noen opplysningsplikt, sier høringsnotatet, men sikrer retten til å gå videre med opplysninger for livs og helses skyld, i de tilfeller hvor ikke avvergeplikten utløses ved fremtidig handling, men ved fortidig.¹⁷⁵ Som Veilederen bemerker, «mange av de situasjonene som vil utløse meldeplikt etter barnevernsloven, kan altså også utløse avvergingsplikt etter straffelovens regler.»¹⁷⁶ Det er den siste setningen som saklig adskiller seg fra det første alternativet, og den lyder etter det andre alternativet slik: «TAUSHETSPLIKTEN ER IKKE TIL HINDER FOR Å DELE OPPLYSNINGENE MED ANDRE SÅ LANGT DET ER NØDVENDIG FOR Å UNNGÅ FARE FOR LIV ELLER HELSE.»¹⁷⁷ Begrepene som brukes i dette alternativet er «dele», «med andre» og «liv og helse». Formuleringen er mer åpen, og det er ingen henvisning til annen lovbestemmelse. Departementets alternativ 2 er dermed minst radikalt med minst avvik dagens lovgivning.¹⁷⁸

Vi sammenfatter så langt behandlingen i underkapittel 4.5. Det foreslås så visst ingen meldeplikt for prester, men en melderett. Vi har derfor enkelte ganger i drøftelsen så langt brukt

¹⁷³ Høringsnotat: 16.

¹⁷⁴ Ibid: 13.

¹⁷⁵ Ibid: 13; 17.

¹⁷⁶ Veileder: 19.

¹⁷⁷ Høringsnotat: 16. I det andre alternativet er dessuten første alternativs uttrykk «om det som er betrodd dem som ledd i denne omsorgen» og senere «eller dersom opplysningene etter første ledd er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelige» uttrykt samlet på følgende måte: «om opplysninger betrodd dem i deres stilling som ikke er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelige».

¹⁷⁸ Ibid: 9.

det mer nøytrale begrepet «melding». Her gjelder det imidlertid å se ulike aspekter ved departementets forslag sammen. På den ene siden videreføres taushetsplikten. I forhold til forlagets alternativ 2 sier notatet sågar at «forslaget pålegger ingen opplysningsplikt, men gir en lovfestet adgang til å dele opplysninger så langt det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse». På den andre siden foreslår departementet i første alternativ til lovbestemmelse å åpne for en adgang til å melde til barnevernstjenesten, forutsatt at «vilkårene i barnevernsloven § 13-2 er oppfylt».¹⁷⁹ Spørsmålet blir dermed hvordan vi rettsteologisk skal bedømme en slik *rett* hos presten til å bryte taushetsplikten, altså utenfor de i loven oppstilte unntak som forplikter ham til å røpe betrodd informasjon.

Når skriftemålet og overhodet betroelser presten mottar i sin kallsgjerning innenfor ett problemfelt (hensynet til barn) er underlagt melderett for presten, er skriftemål og betroelser på dette området ikke lenger dekket av taushet og taushetsplikt. Man går med andre ord en – norsk – mellomvei på dette området og tar til orde for en taushetsrett for presten i de nevnte tilfellene. Etter Teologisk nemnds oppfatning er det for det ene vanskelig å operere med en rett, om enn ikke plikt, til i visse tilfeller å bryte taushetsplikten. Dette gjør uansett ikke noen forskjell for konfidenten selv om presten i noen tilfeller må utvise skjønn med hensyn til avverging. Taushetsplikten skal være et vern for konfidenten, og ikke en rett for presten. Rett for en prest til å melde fra innebærer svekkelse av dette vernet.

Et annet kritisk punkt er at lovforslaget – i begge varianter – ikke skiller ut skriftemålet som noe særskilt. I tråd med dette settes presten på linje med andre kirkelige medarbeidere. Som vi har nevnt, ligger visse trekk ved samfunnsutviklingen til grunn for dette. Dette er fra et evangelisk-luthersk teologisk synspunkt ikke umulig; man kan også skrifte til lekfolk, og det har også skjedd i den vestlige kirken før reformasjonen. En kirke trenger likevel å ha tjenere med autorisert kompetanse på området. Slik kompetanse er del av det som i evangelisk-luthersk teologi gjerne omtales som «embetet» eller «det kirkelige embetet». Her vil det være lignende forståelser i flere andre kirkesamfunn.¹⁸⁰ Dette er dessuten som vist i 4.4 av strategisk betydning

¹⁷⁹ Forslagets alternativ 1: «Taushetsplikten er ikke til hinder for å melde til barnevernstjenesten dersom vilkårene i barnevernsloven § 13-2 første ledd er oppfylt», forslagets alternativ 2: «Taushetsplikten er ikke til hinder for å dele opplysningene med andre så langt det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse.» I tillegg uttales det uttrykkelig i høringsnotatet (i forhold til forslagets alternativ 1): «Departementet anser at det av hensyn til tros- og livssynsfriheten og til konfidenten ikke er aktuelt å innføre en opplysningsplikt til barnevernet, se nærmere høringsnotatet høsten 2024 punkt 3.6.6, ibid: 16-17; 12.

¹⁸⁰ McNeill, *A History of the Cure of Souls*: 117-118.

i håndtering av spørsmålet i konfrontasjon med de berettigede anliggende som det å motvirke overgrep representerer.¹⁸¹

En svakhet ved forslaget synes for Teologisk nemnd i FBB å være at ikke lovparagrafen om taushetsplikt i trossamfunn i seg selv forbinder straff med brudd, ved et konkret straffebud eller ved eksplisitt påkallelse av §§ 209 og 210 i straffeloven.¹⁸² Høringsnotatet reflekterer over at lovens generelle straffebestemmelse ved brudd på taushetsplikt *kan* komme til anvendelse. Etter dagens lovgivning (straffelovens § 211) straffes brudd på taushetsplikten med fengsel inntil ett år. Høringsnotatet forutsetter åpenbart at «lovens hovedbestemmelse for brudd på taushetsplikten», straffelovens § 209, og § 210 ved grove brudd, vil slå inn («vil brudd på den kunne straffes i medhold av ...»). Ved unntak fra taushetsplikten holdes det imidlertid ved konkret straffebud fast ved at det dreier seg om lovligheten av en ellers straffbar handling, som departementets høringsuttalelse fra 2024 uttrykker det.¹⁸³ Denne høringsuttalelsen stiller det kritiske spørsmålet hva som er begrunnelsen for straff ved brudd på taushet, idet den prøver ut om ikke tausheten bør reguleres av interne reguleringer i samfunnene og yrkesutøvernes egen profesjonsetikk.¹⁸⁴ For vår del mener vi at straffebud er nødvendig etter som den geistlige taushetskulturen ved betroelser møter straffesanksjonert plikt til å avverge kommende forbrytelser og til å forhindre at uskyldige blir dømt. Det holder ikke med interne regler i og med at loven krever at taushetsplikt viker ved avverging osv. Unntakene fra taushetsplikten omtales heller ikke i forslaget til lovtekst bortsett fra at konfidenten kan løse sjelesørgeren fra denne; det er etter vår mening også en svakhet.

Så hva består endringen dypest sett i som lovforslaget innebærer? Inntil i dag har taushetsplikten i forbindelse med skriftemålet vært konfrontert med to klart definerte unntak, avverging av en kommende forbrytelse og hindring av domfellelse av en uskyldig, og da slik at navnet, i det minste om mulig, ikke skulle angis. Forskjellen blir klar dersom man tar Ole Herman Fisknes' formulering fra 1976 inn over seg: «Dersom presten har fått betroelsen på et tidspunkt da handlingen eller dens følger ikke kan avverges, består taushetsplikten fullt ut.»¹⁸⁵ Unntakene fra taushetsplikten økes med ett; innenfor avverging av fremtidig forbrytelse vides

¹⁸¹ Jfr. også Meissner, *The Seal of the Confessional and Maintenance of Confidentiality*: 28-29.

¹⁸² *Høringsnotat*: 14, jfr. *Høring 2024*: 51; https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-6#KAPITTEL_2-6 [lest: 05.11.25].

¹⁸³ «Av straffeloven § 18 følger det at en straffbar handling vil være lovlig når den: a. blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep, b. ikke går lenger enn nødvendig, og c. ikke går åpenbart ut over hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld», *Høring 2024*: 19-20.

¹⁸⁴ *Høring 2024*: 50.

¹⁸⁵ Fisknes, «Prestens taushetsplikt»: 105.

dette ut til fra forsett om en punktuell planlagt forbrytelse, til sannsynlighet for forbrytelse på grunn av et mønster, utvides, ikke ved meldeplikt, men ved melderett. Det strekkes også ut til det som ikke er klare forbrytelser, men klanderverdige og skadelige sosiale forhold. Da har man beveget seg bort fra skriftemålets proprium. For skriftemålet og rettsforfølgelsen av alvorlige forbrytelser forholder seg begge til moralske forgåelser, det teologien definerer som «synder». Her går man utover dette, til prestens viten om en situasjon mer allment.

Man kan ikke skrifte, i betydningen få absolusjon for, framtidige synder. Skriftemål gjelder prinsipielt fortidige handlinger. Tilsigelse av syndenes forlatelse forutsetter vilje til oppgjør. Får sjelesørgeren informasjon om mulige framtidige kriminelle handlinger eller at en uskyldig står i fare for å bli dømt, skal han søke å avverge. Dette skal i prinsippet gå gjennom konfidenten. Det hevdvunne prinsippet om ikke å røpe forbryterens identitet må blankpusses.. Ved overgrep vil det riktignok ofte være tale om nære relasjoner, slik at navnet vanskelig kan forties selv om dette må tilstrebes. «Fare for liv og helse» eller omsorgssvikt er ikke tilstrekkelig presist som kriterium og gir for stort rom for skjønn.

Det er avgjørende nå å ikke få taushetsplikten i spill. Det er ikke til å komme fra at det slås en bresje inn i vernet om betroelser om fortiden ved Barne- og familiedepartementets forslag. Ikke desto mindre ønsker departementets forslag – begge alternativer – fortsatt å stå vern om de rettsstatlige skranker om taushetsplikten og innser de menneskerettmessige dimensjoner ved spørsmålet. Denne grunnholdningen er det grunn til å hilse velkommen. Røster i ledelsen i Den norske kirke prioriterer ikke disse anliggende på samme måte. Det skinner for eksempel gjennom i Andreas Henriksen Aarflots utsagn at forsøkene på å åpne for meldeplikt så langt «har vist seg resultatløse».¹⁸⁶

Departementet foreslår at elementer fra de to alternative lovformuleringene kan flyte sammen i et utkast. På bakgrunn av drøftingen vi har gjort vil vi mene at det andre alternativet har styrken ved å innbefatte betroelser (som ikke er allment kjent) gitt presten og andre religiøse ledere som sådanne («i deres stilling»), altså også utenfor etablerte skriftemåls- og sjelesorgssituasjoner («under åndelig og eksistensiell omsorg»). Personkretsen er lik, men en forskjell er om betroelser (alt. 1) eller alt i deres stilling som ikke er allment kjent (alt. 2) dekkes av taushetsplikten.¹⁸⁷ Kriteriet i Høringsnotatets kommentar til alternativ 1 om at det er «situasjoner som ikke oppstår spontant» synes for stivbent; dette blokkerer for prestens oppsøkende og tilgjengelige tjeneste, åpen for sjelesorg også som et tilbud for dem som i

¹⁸⁶ Aarflot, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests»: 178.

¹⁸⁷ Høringsnotat: 16.

utgangspunktet er mindre fortrolig med dette. Departementet tar her med andre ord ikke høyde for den utadrettede og spontane siden ved prestatetjenesten (jfr. Efes. 5,15 og Kol. 4,5).¹⁸⁸

Det kritiske punktet blir etter vår oppfatning den utvidede unntaksbestemmelsen. Her åpner begge alternativene for videre unntak, men alt. 1 klart definert, til barneverntjenesten på spesifikke vilkår (barnevernloven § 13-2), alt. 2 åpent, med begreper som «dele med andre» og det omfattende «fare for liv og helse».¹⁸⁹ Er alt. 2 omfattende i bestemmelsen av hva i prestens tjeneste som er taushetsbelagt, er den også omfattende i unntaket fra denne taushetsplikten. Alt. 2's utvidede unntaksbestemmelse må klart frarådes. Tilsvarende i alt. 1 har gode grunner og kan til dels forstås innenfor avvergeplikten. Her bør imidlertid punkt d.) og e.) avskjæres som ikke begrenser seg til fremtiden.

Her er også lovtekniske spørsmål blant annet om konsistens i det samlede lovverket og konsekvenser av enkeltbestemmelser i loven. Disse anser vi ligger for langt utenfor vårt kompetanseområde til at vi kan gå inn på dem i denne utredningen. Men når det gjelder hvorvidt «taushetsplikten rekkevidde i tid bør omtales uttrykkelig i lovteksten», som Høringsnotatet særskilt ber om synspunkter på, taler tvilen i allmenn bevissthet som Høringsnotatet røper er oppstått, for å fastslå at denne gjelder sjelesørgeren livet ut.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Ibid: 10.

¹⁸⁹ Ibid: 16.

¹⁹⁰ Ibid: 9.

5 Konklusjon

Vi har drøftet forholdet mellom presters taushetsplikt, meldeplikt og melderett ved mistanke om overgrep eller omsorgssvikt mot barn under 18 år, ført fram mot en vurdering av aktuelle lovendringsforslag fra Barne- og familiedepartementet. Etter en historisk og internasjonal oversikt over praktiseringen av taushetsplikten, har vi begrunnet den prinsipielt og definert den i forhold til unntakene fra den, primært avvergeplikten som meldeplikt kan ses som del av.

Ut fra nødrettsbetraktninger vil alle, også den som er bundet av kallsmessig taushetsplikt, i gitte tilfeller ha rett til å melde fra for å avverge alvorlige handlinger. Risikoen for uønsket handling og alvoret i handlingen må være svært stor for at den kallsmessige taushetsplikten kan settes til side ut fra nødrett. Barne- og familiedepartementets høringsnotat i forbindelse med den påtenkte lovendringen utfordrer ikke taushetsplikten prinsipielt, men ser denne som vesentlig ut fra et menneskerettsperspektiv. Den skal fortsatt bestå og respekteres.

Slik vi ser det, har departementet lagt en solid bunnplanke i sin prinsipielle tilnærming til taushetsplikten, men for kirken representerer utvidelsen av unntakene et problem ved siden av forslaget om melderett. De to alternative forslagene til endring av lovbestemmelsen om den yrkesmessige taushetsplikten vil utvide unntakene fra taushetsplikten til å inkludere melding til barnevernet ved bekymring for barnets oppvekstmiljø utover fare for ulovlig handling i form av seksuelt overgrep. Her foreslår departementet ikke meldeplikt, men melderett. Dette er riktignok begrenset, særlig i det første alternativet, til kriteriene i barnevernloven § 13-2. Taushetsplikten skal kun gjennombyrtes subsidiært, det vil si når sannheten ikke kan komme fram på annen måte, på området vi behandler: ved informasjon som presten er alene om og som derfor kan gjøre utslaget i å avverge en forbrytelse i framtiden eller forhindre domfellelse av en uskyldig. Hovedsynspunktet er at taushetsplikten seirer, når det kun dreier seg om å oppklare en forbrytelse begått i fortiden, mens avvergeplikten gjelder, når en framtidig forbrytelse skal forhindres. Departementets forslag i begge alternativer gjør dette forholdet uklart.

Taushetsplikten er dessuten – på det nevnte området – prinsipielt opphevet når det innføres en melderett; her inntreffer da snarere en taushetsrett. Disse to rettene – til henholdsvis å tie og til å melde - vil presten måtte avveie i forhold til hverandre. Dette vil gjøre konfidentens situasjon uklar. Dette gjelder enda mer etter det andre alternativet hvor melderetten inntreffer ved «fare for liv og helse» som hverken er begrenset til å gjelde barn eller gitt noen annen definisjon.

Innføring av meldeplikt for prester kan få store konsekvenser for kirkens tjeneste. Tradisjonelt har kirken vært et trygt rom for fortrolig samtale og syndsbejelse der

mennesker kan søke hjelp uten frykt for at det de sier blir videreformidlet. Historisk har taushetsplikten vært sett på som en forutsetning for skriftemålet. Færre vil trolig våge å betro seg til prester med melderett. Det finnes allerede to anerkjente unntak fra taushetsplikten: for å avverge alvorlig fremtidig forbrytelse og hindre et en uskyldig blir dømt. Den eksisterende avvergeplikten er tilstrekkelig for at prester skal bidra til å beskytte barn mot overgrep med det de har blitt betrodd som sjelesørgere.

Det er forståelig at Barne- og familiedepartementet og andre ønsker bestemmelser som ikke bare relaterer seg til tradisjonell praksis i kristne trossamfunn, men som dekker bredden av tros- og livssynsfeltet. Men dette kan ivaretas ved å føye til en bestemmelse som utvider bestemmelsen til andre tros- og livssynssamfunn med henvisning til enkelte av begrepene som disse anvender. Taushetsplikten for prester bør dessuten fortsatt hjemles i straffeloven, slik at den framstår som en særskilt del av trossamfunnets virksomhet som myndighetene sikrer med et særskilt vern og oppmerksomhet.

Allmenne antropologiske overveielser vi har gjort gjeldende om mennesket som mysterium, fullt kjent kun av Gud, disponerer for et vern om dets integritet, særlig prekært i nødsfall hvor det ellers med rette kan klandres og straffeforfølges. Ytterligheten er diktaturet med krav om total kontroll. Taushetsplikten må også ses i en samtidskulturkontekst; den tekniske utviklingen i vår tid peker i retning av å hegne om den kallsmessige taushetsplikten for prester.

Litteratur

- Abildgaard, Bodil, Tavshedspligt for præster, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 13-16.
- Barnevernloven, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/KAPITTEL_14#KAPITTEL_14.
- Bead, James P. e.a., eds., *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York, N. Y./Mahwah, N.J.: The Canon Law Society of America 2000.
- Bergstrand, Göran, *Bikt, enskild själavård, tystnadsplikt – vad menar vi egentligen?*, Stockholm: Verbum 2005.
- Biskopene vil gi prester plikt til å varsle, Vårt Land online 24.10.19, <https://www.vl.no/religion/kirke/2019/10/24/biskopene-vil-gi-prester-plikt-til-a-varsle>.
- Bratteli, Tone og Hans B. Myhre, *Quslings siste dager*, Oslo: Cappelen 1992.
- Bispemøtet i Den norske kirke, Protokoller, referert etter Aarflot, Andreas Henriksen, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests – A comparison between the Church of Norway and the Church of Sweden», Mark Hill QC and A. Keith Thompson (utg.), *Religious confession and the evidential privilege in the 21st century*, Redland Bay: Shepherd Street Press 2021: 165-196.
- Broch, S., *Forelæsninger over Kirkeret* 1883.
- Brunés, Steffen, Præsters tavshedspligt, *Præsteforeningens blad* 84 (1994)/16, 22. april: 329-332.
- Christensen, Peter, Om præsters tavshedspligt, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 3-12.
- Codex iuris canonici*, auctoritate Ioanni Pauli pp. Promulgatus, Code of Canon Law, New English translation, prepared under the auspices of the Canon Law Society of America, Washington DC 1998: Libreria Editrice Vaticana 1989.
- Collmar, Lars og Carl Norström, *Sekretess inom kyrken: Om tystnadsplikten i teori och praktik*, Stockholm: Verbum 1994.
- Danske Lov, <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/1683/11000>.
- Denzinger, Heinrich og Adolf Schönmetzer, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, 32. utg. Barcelona etc.: Herder 1968.
- Det kgl. Kultur- og kirkedepartement, *Veiledningshefte for kirkelige arbeidsgivere ved mistanke om eller anklage mot arbeidstaker om seksuelle overgrep*, Departementenes servicesenter 07/07 – 2500, utarbeidet og utgis av arbeidsgiverrepresentantene i Den norske kirke, Kultur og kirkedepartementet (KKD), KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon og Bispemøtet, publisert 7. juli 2007, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/kirke/veiledningshefte.pdf?id=2258418>.
- Due, Elmo, Tavshed er guld, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 17-26.
- Due, Elmo, Tavshedspligtens pastoralteologi, Heilesen, Lars Nymark, Bodil Abildgaard, Merete Reimer Jensen og Elmo Due, *Tavshedspligt og underretningspligt Juridisk, psykologisk og pastoralteologisk belyst*, København: Folkekirkens uddannelses- og videnscenter 2020: 25-31.
- Due, Elmo, *Sjælesorgens poetik: Samtaler ved livets overgange*, København: Eksistensen 2023.
- Eidsvig, Bernt, Intervju med, Taushetsplikten er absolutt., 02.05.18, <http://www.katolsk.no/>

- nyheter/2018/05/2013-taushetsloftet-er-absolutt.
- Enstad, Martin, Taushetsplikten grenser, *Vårt Land* 4. mai 2018.
- Ett skyddat rum: Tystnadsplikt i Svenska kyrkan*, Svenska kyrkans utredningar 2010:3, <https://www.mchs.se/download/18.55070bd218f39481be761a32/1715788961637/Ett%20skyddat%20rum%20-%20Tystnadsplikt%20i%20Svenska%20kyrkan%20SKU%203%202010.pdf>.
- Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Tystnadsplikt och bikthemlighet, <https://evl.fi/plus/sv/verksamhet/trygg-forsamling/en-psykiskt-och-socialt-trygg-forsamling/tystnadsplikt-och-bikthemlighet/>.
- Fisknes, Ole Hermann, «Prestens taushetsplikt», Ingemann Ellingsen (red.), «*Med kall fra Gud og kirken*», Oslo: Luther forlag 1976: 80-106.
- Fisknes, Ole Hermann, Informasjonsstrøm, offentlighet og taushet, *Halvårsskrift for praktisk teologi* 13 (1996)/2, 36-42.
- Fisknes, Ole Hermann, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt for sjelesørgere i Den norske kirke, *Tidsskrift for sjelesorg* 37 (2017)/3-4: 166-183.
- Forvaltningsloven, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3.
- Gesetz für die evangelisch-lutherische Kirche in Russland*, 1. kap., *Instruction für die Geistlichkeit und die Behörden der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Russland*, St. Petersburg 1833.
- Handbok för barnskyddet* (Instituttet för hälsa och välfärd), https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/barnskyddsanmalan#vem_har_skyldighet_att_gora_en_barnskyddsanmalan.
- Hansson, Kristian, *Norsk kirkerett*, Oslo: Aschehoug 1935.
- Harbsmeier, Eberhard, Næstens gode navn og rygte Tavshedspligt som etisk problem, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 67-71.
- Hasselgaard, Vagn, red., *Præsten i tjeneste: Kortfattet praktik*, Århus: Forlaget Aros 1964.
- Heilesen, Lars Nymark, Bodil Abildgaard, Merete Reimer Jensen og Elmo Due, *Tavshedspligt og underretningspligt Juridisk, psykologisk og pastoralteologisk belyst*, København: Folkekirkens uddannelses- og videnscenter 2020, fkuv.dk/_Resources/Persistent/2/0/5/8/2058a0533dc9544a203b8a78fc4c218644849c5f/Tavshedspligt%20og%20underretningspligt%20Juridisk%20psykologisk%20og%20pastoralteologisk%20belyst%202020.pdf [lest 25.08.25].
- Hill, Mark QC og A. Keith Thompson (utg.), *Religious Confession and Evidential Privilege in the 21st Century*, Redland Bay: Shepherd Street Press 2023.
- Hoffmann-Hansen, Henrik, Præster skal bryde tavshed, *Kristeligt Dagblad* online 07.05.10, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/præster-skal-bryde-tavshed>.
- Holmboe, Morten, Presten, taushetsplikt og avverging av overgrep, *Lov og rett* 49/5 (juni 2010): 241-242.
- Holmboe, Morten, *Tale eller tie: Om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 2017.
- Holmboe, Morten, Sjelesorg og norgeshistorie – noe om Quisling-saken, *Kirke og kultur* 130 (2025)/2: 135-144.

- Hornbech, Birthe Rønn, Adel og borger, præster og bønder. Tavshedspligtens begrænsninger, *Kristeligt Dagblad* online 14.05.10, kristeligt-dagblad.dk/debat/adel-og-borger-praester-og-boender-tavshedspligtens-begraensninger.
- Høring om reguleringen av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn mv., Barne- og familie-departementet 30. august 2024, [regjeringen.no/contentassets/1eb4883fd046463f849aeade97ae6785/horingsnotat-om-reguleringen-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/1eb4883fd046463f849aeade97ae6785/horingsnotat-om-reguleringen-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv.pdf).
- Høring om regulering av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn mv., Barne- og familiedepartementet 18.08.2025, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-regulering-av-taushetsplikt-i-tros-og-livssynssamfunn-mv/id3116210/?expand=horingsbrev>.
- Høringsnotat: Taushetsplikt i trossamfunnsloven mv., <https://www.regjeringen.no/contentassets/9fcd310a357947c586d836813a9ab590/horingsnotat-om-taushetsplikt-i-trossamfunnsloven-mv..pdf>.
- Høydal, Håkon F., *Kruttårnet: Farfars samtaler med Quisling*, Oslo: J. M. Stenersens forlag 2024.
- Jensen, Johannes H., «Hul i tavshedspligten», *Kristeligt Dagblad* online 17.06.10, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/debat-hul-i-tavshedspligten>.
- Jensen, Johannes Henning, Hvad der er sagt i fortrolighed, skal bevares i fortrolighed, *Kritisk forum for praktisk teologi* 33 (2013), nr. 134: 31-40.
- Jensen, Merete Reimer, Blå mærker på krop og sind Om forholdet mellem tavshedspligt og underretningspligt i præsters arbejde særligt med fokus på børns vilkår, Heilesen, Lars Nymark, Bodil Abildgaard, Merete Reimer Jensen og Elmo Due, *Tavshedspligt og underretningspligt Juridisk, psykologisk og pastoralteologisk belyst*, København: Folkekirkens uddannelses- og videnscenter 2020: 19-24.
- Jørgensen, Anders, Den særlige tavshedspligt for præster, *Juristen*, nr. 5, 2019: 177-188.
- Karlgren, Andreas Stenkar, Prästerna och tystnadsplikten, *Kyrka och folk* 102 (2025)/3: 24-30, <https://kyrkaochfolk.se/2025/05/02/prasterna-och-tystnadsplikte>, publisert 2 mai 2025.
- Klessmann, Michael, *Seelsorge*, Neukirchen-Vluyn. Neukirchener 2008.
- Kristensen, Flemming Baatz, *Skyldig og fri: Befriet til at leve*, 2. rev. utg., Fredericia: Credo forlag 2009.
- Leer-Salvesen, Kjartan, *På tilliten løs*, 2016, <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2378840/Leer-Salvesen%20p%20c3%a5%20tilliten%20l%20c3%b8s.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.
- Leer-Salvesen, Kjartan og Pål Morten Andreassen, Taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt for sjelesørgere i Den norske kirke, *Tidsskrift for sjelesorg* 37 (2017)/3-4: 166-183, https://www.researchgate.net/publication/324728105_Taushetsplikt_meldeplikt_og_avvergeplikt_for_sjelesorgere_i_Den_norske_kirke.
- Leer-Salvesen, Kjartan, Hvor mange liv er tilliten verdt: Om grensene for taushetsplikten?, *Kirke og kultur* 122 (2018)/2: 95-102.
- Leer-Salvesen, Kjartan, Når taushet er svik, *Vårt Land* 3. mai 2018.
- Leer-Salvesen, Paul, *Moderne prester*, Oslo: Verbum 2005.
- Lorentsen, Trude, *Quislings koffert: I fotsporene til en forræder*, Oslo: Kagge Forlag 2022.

- Lous, Georg, *Sakførerens taushetsplikt: En utvikling og vurdering*, Oslo: Den norske sakførerforening 1960.
- Luther, Dr. Martin, *Werke: Kritische Gesamtausgabe*, Tischreden, Bd. 4, Weimar: H. Böhlau Nachfolger 1916.
- Lutheran Worship: Agenda Prepared by The Commission on Worship of The Lutheran Church—Missouri Synod*, Saint Louis: Concordia Publishing House 1984.
- Marias lovsång: Martin Luthers tolkning av «Magnificat»*, overs. av Inge Löfström, Stockholm: Proprius förlag 1987.
- Matzen, Henning og Johannes Timm, *Haandbog i den danske Kirkeret*, København: Gad 1891.
- McNeill, John T., *A History of the Cure of Souls*, New York etc.: Harper & Row 1951.
- Meissner, Craig A., The Seal of the Confessional and Maintenance of Confidentiality, in Pastoral Practice, *Logia* 20 (2011)/3: 25-33.
- Melanchton, Philip, *Loci communes* 1521, overs. ved Martin Jacobsson, Församlingsfakultetens skriftserie nr. 1, Göteborg: Församlingsfakultetet 1987.
- Mortensen, Lasse, *Præsters tavshedspligt – selvmordsadfærd og præsters sjælesorg*, Faktaserien nr. 34, Center for Sælvordsforsning, Odense 2015.
- Moztfeldt, Ulrik Anton, *Den norske Kirkeret tilligemed den øvrige Geistligheden især vedkommende Lovgivning*, Christiania: Johan Dahl 1844.
- Norström, Carl og Tor Sverne, *Offentlighet och sekretess i kyrkan*, Stockholm: SkeabVerbum 1982.
- Nyberg, Mats, «Prästens tystnadsplikt i Sverige», *Kritisk forum for praktisk teologi* 134 (2013), Fredriksberg: Eksistensen, 27-30.
- Olsen, Peder, *Fra sjælesorgens verden*, Oslo: Lutherstiftelsens forlag 1940.
- Olsen, Peder, *Veiledning i sjælesorg for sykepleien*, Oslo: Fabritius & sønners forlag 1965.
- Olsen, Torbjørn og Håkon Bleken, Skriftemålstaushetsplikten og norsk rett, publisert 21. mai 2010, oppdatert 25. oktober 2011, <https://www.katolsk.no/nyheter/2010/05/21-0002>, trykt i forkortet utgave, Skriftemål, taushetsplikt og norsk lov, *St. Olav* 122 (2010)/3: 22-23.
- Olsen, Torbjørn, Katolsk skriftemål og taushetsplikt, *Tidsskrift for sjælesorg* 37 (2017)/2-4, Vikersund, Modum: 198-208.
- Rø, John Egil, Taushetsplikt og avvergeplikt: Noen praktisk-teologiske anførsler, *Luthersk Kirketidende* 147 (2012)/4, 17. febr.: 79-82.
- Straffeloven*, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-6#§209.
- Spir (tidligere Presteforeningen) artikler om taushetsplikt, <https://www.spirprofesjon.no/soek/?q=Taushetsplikt>.
- Taranger, Absalon, *Norsk kirkeret: Forelæsninger ved det praktisk-teologiske seminar*, Kristiania. Cammermeyers Boghandel 1917.
- Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder*, 14.02.2023, basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-veileder-om-taushetsplikt-opplysningsrett-og->

- opplysningsplikt-i-forvaltningen/id2963109/ (informasjon om Veilederen på regjeringens hjemmesider).
- The Penitent Relationship Privileged Communications A Report of the Commission on Theology and Church Relations of The Lutheran Church—Missouri Synod September 1999*, St. Louis: The Lutheran Church—Missouri Synod 1999.
- Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete*, Uppsala: Biskopsmötet 2000, reviderad upplaga 2004,
 svenskakyrkan.se/filer/Tystnadsplikt%20och%20sekretess%20i%20Svenska%20kyrkans%20arbete,%202004%20(pdf)%20(1).pdf?id=1444594.
- Veileder Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder Basert på en utredning av professor, ph.d. Morten Holmboe, utført på oppdrag fra og i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet*, <https://www.regjeringen.no/contentassets/e04496ee95104dfebe4383ece33ddc3c/no/pdfs/g-0454-b.pdf>.
- Vincents, Claus, Kirkelig modstand mod angiveri, *Kristeligt Dagblad* online 19.01.02, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/historie/kirkelig-modstand-mod-angiveri>.
- Weider, Bjarne Odd, *Kallet og tjenesten: Pastoralteologiske prinsippsspørsmål*, Oslo: Lutherstiftelsen 1969.
- Öberg, Ingemar, *Himmelrikets nycklar och kyrklig bot i Luthers teologi 1517-1537*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Doctrinae Christianae Upsaliensia. Uppsala 1970.
- Ørum, Ingrid Løining, Regelforvirring om taushetsplikt, *Vårt Land* 4. mai 2018.
- Ørum, Ingrid Løining, *Presters taushetsplikt - innhold, grenser og rettslige konsekvenser*, masteroppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo 2018.
- Aarflot, Andreas Henriksen, «The seal of the confessional and the duty of confidentiality for priests – A comparison between the Church of Norway and the Church of Sweden», Mark Hill QC and A. Keith Thompson (utg.), *Religious confession and the evidential privilege in the 21st century*, Redland Bay: Shepherd Street Press 2021: 165-196.